

Teatteri Jurkka

Oppimateriaalipaketti
yläkoululaisille

Teatteri Jurkan oppimateriaalipaketti yläkoululaisille opettaa teatterista ja teatterin keinoin.

*Harjoitusten tavoitteena on vahvistaa oppilaiden vuorovaikutustaitoja,
ilmaisua, monilukutaitoa ja luovuutta.*

Sisällys

Esipuhe	1
Johdanto	3
Mitä on teatteri?	3
Kuka voi tehdä teatteria?	3
Lämmittely	5
Teatterin osa-alueet	9
Teatterihallinto	9
Dramaturgi ja näytelmäkirjailija	11
Ohjaaja	13
Suunnittelijat	15
Lavastaja	15
Valo- ja videosuunnittelijat	17
Pukusuunnittelija ja maskeerauksen suunnittelija	18
Äänisuunnittelija	20
Näyttelijä	21
Yleisö	25
Teatterin tyylilajit	27
Komediala	27
Tragediala	28
Kamarinäytelmä	28
Monologia	29
Musiikkiteatteri	29
Tehtäviä tyylilajeista	31
Liitteet	32

Esipuhe

Tämän oppimateriaalipaketin sisältö on kirjoitettu erityisesti yläkoululaisia ajatellen. Oppimateriaali on luotu suhteessa opetussuunnitelmaan ja laaja-alaisen oppimisen tavoitteisiin. Tavoitteena on vahvistaa erityisesti oppilaiden vuorovaikutusosaamista, monilukutaitoa, ilmaisua ja luovuutta. Oppimateriaalin harjoitteet toimivat myös tunnetaitojen ja toisen osaan asettumisen harjoitteluna. Teatterin ja draaman keinoja käyttämällä oppilaat oppivat taitoja, joista heille on hyötyä esiintymis- ja vuorovaikutustaitoja vaativissa tilanteissa sekä audiovisuaalisen kulttuurin tulkinnassa ja analyysissä. Oppimateriaalipaketin sisältö valottaa myös teatterin rakenteita ja toimintatapoja.

Oppimateriaali antaa opettajille työkaluja draaman ja teatterin käyttämiseen osana opetusta. Esimerkiksi äidinkielen sisällöissä materiaalia voi hyödyntää vuorovaikutustaitojen kuten kielen ja nonverbaalisen viestinnän ja roolien sekä vaikuttamisen keinojen analysointiin. Toisaalta se sopii käytettäväksi apukeinona esiintymistaitojen ja retoristen keinojen käytännön harjoituksiin sekä alatekstin ja monitulkintaisuuden konkreettiseen tarkasteluun. Oppimateriaali pyrkii vahvistamaan oppilaan itseluottamusta omien näkökulmien ja tulkintojen ilmaisemisessa ja kehittämään oppilaan näyttämönlukutaitoa. Teatterin ympäristössä tekstien tulkinta toteutuu monimuotoisena ja laaja-alaisena käsityksenä tekstistä kirjoitettuna ja puhuttuna, mutta myös visuaalisena ja auditiivisena kerrontana sekä kulttuuristen konventioiden tunnistamisena. Oppimateriaali sisältää käytännön harjoitusten lisäksi myös tiedonhakuja ja keskustelu- ja kirjoitustehtäviä. Oppimateriaali antaa mahdollisuuksia myös eri oppiaineita yhdistävien kokonaisuuksien toteuttamiseen. Sisältöjä voi hyödyntää esimerkiksi kielten opiskelussa, jolloin voidaan mm. tutustua teoksiin niiden alkuperäiskielellä. Kuvaamataidon opetuksessa erityisesti visuaalisen suunnittelun (lavastus, puvustus, maski, valo) tehtävät nousevat keskiöön suhteessa tekstin tulkintaan.

Oppimateriaali muodostuu neljästä osasta. 1) Johdannossa pohditaan yleisellä tasolla mitä teatteri on ja kuka voi tehdä teatteria sekä sivutaan teatterialalle johtavia koulutuksia. 2) Lämmittely-osiossa on harjoituksia, jotka sopivat esimerkiksi ryhmäyttämiseen, keskittymiseen ja kehon lämmittelyyn sekä aiheeseen orientoitumiseen. 3) Luvussa Teatterin osa-alueet käydään läpi teatterin eri ammattilaisia mukaillen teatterin tuotannon kaarta aina ensimmäisestä ideasta ensi-iltaan. Mukana on aiheeseen ja ammattiin liittyviä tehtäviä ja harjoituksia. 4) Luvussa Teatterin tyylilajit esitellään tiiviisti muutamia keskeisiä tyylilajeja ja muotoja. Osion lopussa on materiaaliin liittyvät tehtävät.

Oppimateriaali on vapaasti käytettävissä koulujen ja harrasteryhmien tarpeisiin. Kukin opettaja on oman ryhmänsä asiantuntija ja voi muokata tai soveltaa harjoituksia ryhmälleen sopiviksi tai käyttää materiaalia osittain muun materiaalin yhteydessä. Oppimateriaalissa olevien lämmittelyyn ja näyttelijäntyöhön liittyvien harjoitusten jälkeen on suositeltavaa purkaa harjoitus keskustelemalla oppilaiden kanssa.

Tehtäviin liittyvät aineistot, kuten kohtaukset, monologit, haastattelut ja yhdistämistehtävät löytyvät liitteistä. Kaikki lainattu materiaali on Tekijänoikeuslain 22§ mukaisen sitaattioikeuden mukaisesti lainattua.

Teatteri Jurkan oppimateriaalipaketin on koostanut yleisötyö- ja tuotanto-koordinaattori Iida Rekonen. Rekonen on koulutukseltaan filosofian maisteri (FM) pääaineenaan teatteritiede. Teatteritieteen lisäksi Rekonen on opiskellut mm. kasvatustiedettä, kotimaista kirjallisuutta ja viestintää.

Johdanto

Mitä on teatteri?

Tutkija Eric Bentley määritteli teatterin ytimekkäästi vuonna 1964: “A esittää olevansa B, kun C katsoo”. Tässä näkökulmassa A ja C ovat todellisia henkilöitä ja B on näytelmän hahmo. Teatteri on taidemuoto, jossa näyttelijät esiintyvät yleisölle hyödyntäen puhetta ja liikettä ja joskus myös laulua. Yksinkertaisimmillaan teatteri on siis sitä, että näyttelijä esiintyy ja katsoja katsoo.

Teatterin voi myös ymmärtää taidelaitoksena, konkreettisena talona, jossa teatteria tehdään. Sana teatteri, joka toistuu useissa kielissä helposti tunnistettavana sanana, on peräisin kreikan kielen sanasta *theatron*, joka “tarkoittaa katselemiseen tarkoitettua paikkaa”.

Teatteri voi tarkoittaa myös teatteriesitystä, näytäntöä. Puhekielessä usein puhutaankin teatterissa käymisestä kun käydään katsomassa esityksiä. Teatteriin voidaan puhekielessä viitata myös negatiivisessa mielessä epäaitona käyttäytymisenä, teeskentelynä, hämäyksenä tai bluffina, kun jokin on “pelkkää teatteria”. Tällöin teatteri viittaa osittain myös näyttelijäntyöhön.

Vaikka teatteri sisältää valtavan määrän eri alojen ammattilaisista aina näyttelijöistä ohjaajiin, näytelmäkirjailijoista tuottajiin, lipunmyyjistä vahtimestareihin, ompelijoista puuseppiin ja valosuunnittelijoista muusikoihin, on kaikkein tärkein osa teatteria lopulta yleisö. Jokainen teatterin henkilökunnan jäsen aina teatterinjohtajasta harjoittelijaan työskentelee yhteistä päämäärää kohti tuottaakseen esityksen yleisön nähtäväksi. Tämän oppimateriaalipaketin avulla voi tutustua teatterin eri osa-alueisiin, ammatteihin, tyylilajeihin ja teatterin historiaan.

Kuka voi tehdä teatteria?

Teatteria voi tehdä kuka vaan!

Teatteria voi harrastaa esimerkiksi harrastaja- tai nuorisoteattereissa sekä kansalaisopistoissa ympäri Suomea. Suomesta löytyy myös kesäteatteri liki jokaisesta kunnasta. Monet suomalaiset ovatkin harrastaneet teatteria tavalla tai toisella jossain elämänvaiheessa. Teatteriharrastuksessa opituista taidoista on laajasti hyötyä työelämässä työskentelipä sitten melkein missä ammatissa tahansa. Esiintyminen ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeässä osassa alalla kuin alalla. Myös teatteriesitysten

katsomista kutsutaan teatterin harrastamiseksi. Ammattiteattereita Suomesta löytyy ympäri maan. Monissa kaupungeissa on useampiakin ammattiteattereita ja alueteatterit vievät kiertäviä esityksiä sinnekin, missä ei ole omaa teatteria.

Teatterin ammattilaiset tulevat monenlaisista eri taustoista. Moniin teatterialan ammatteihin opiskellaan yliopistossa, mutta joihinkin teatterin ammatteihin opiskellaan myös ammattikoulussa tai ammattikorkeakoulussa. Jos henkilö työskentelee teatteriammattissa ilman alan koulutusta, puhutaan ammattiin päätymisestä “pystymetsästä”. Nykyisin teatterityöhön päätyminen ilman asianmukaista koulutusta on kuitenkin erittäin harvinaista. Taiteilijoiden lisäksi teatterissa tarvitaan mm. myynnin ja markkinoinnin sekä taloushallinnon osaajia, puuseppiä ja metallityön taitajia, ompelijoita, suutareita ja modisteja, maalareita ja koristemaalareita, kampaajia ja maskeeraajia sekä asiakaspalvelun ammattilaisia.

Etenkin suuriin teattereihin voi päästä myös TET-harjoitteluun. Teatterissa TETtiläiset pääsevät usein tutustumaan teatterin eri osa-alueisiin ja auttamaan erilaisissa tehtävissä. Mikäli TET-paikka teatterissa kiinnostaa, kannattaa etsiä teatterin nettisivuilta yhteystiedot ja ottaa rohkeasti yhteyttä. Myös se voi auttaa TET-paikan saamisessa, että osaa kertoa omista taidoistaan, esimerkiksi some-taidot, ja minkä alueen työskentelystä on erityisesti kiinnostunut.

Lämmittely

Teatteriharjoitus alkaa usein lämmittelyllä, jossa keho ja mieli saatetaan sopivan keskittyneeseen tilaan yhteisten pelien ja leikkien avulla. Lämmittelyharjoitukset sopivat erinomaisesti oppituntien alkuun joko johdatuksena teatteriaiheeseen tai mahdollisesti vain sellaisenaan piristämään ja luomaan keskittyneempää ilmapiiriä. Harjoitukset toimivat hyvin myös ryhmäytymisen apuna.

Nimi ja liike

kesto: ~5 min

ryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Ryhmä seisoo piirissä. Yksi tekee liikkeen ja sanoo oman nimensä. Koko ryhmä toistaa liikkeen ja nimen. Tämän jälkeen seuraava oppilas tekee oman liikkeensä ja sanoo nimensä ja niin edelleen, kunnes jokaisen nimi ja liike on toistettu.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on rikkoa jää ja tutustua toisiin ja harjoitella turvallisella tavalla muille esiintymistä ja itsen esittelyä.

1-2-3

kesto: ~5 min

paritehtävä

toteutus: paikalla

Parit seisovat vastakkain ja laskevat kolmeen niin, että ensimmäinen sanoo yksi, toinen kaksi ja ensimmäinen taas kolme, johon toinen vastaa yksi ja niin edelleen. Kun laskeminen alkaa sujua muutetaan harjoitusta niin, että ykkösen tilalle tulee aina taputus. Sen jälkeen kakkosen tilalle laitetaan jalan polkaisu ja kolmosen tilalle kyykkäys. Harjoituksen edetessä varioidaan numeroiden sanomisen ja liikkeiden yhdistelmiä.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tiivistää tarkkaavaisuus ja keskittyminen käsillä olevaan tilanteeseen

Kopiokone

kesto: ~5-10 min
ryhmätehtävä
toteutus: paikalla

Ryhmä seisoo piirissä. Aloittaja tekee liikkeen ja ääneen, jotka seuraava toistaa mahdollisimman samanlaisena eteen päin aina seuraavalle ja niin edelleen. Liike ja ääni kiertää piirissä rikkinäisen puhelimen tavoin. Kukin saa vuorollaan toimia liikkeen lähettäjänä.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on lisätä keskittymistä ja tarkkaavaisuutta.

Assosiaatiopeli

kesto: ~5-10 min
ryhmätehtävä
toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Ryhmä on piirissä. Aloittaja sanoo sanan, seuraava toistaa aloittajan sanan ja lisää sen perään oman sanansa, kolmas toistaa sekä aloittajan että seuraavan sanat järjestyksessä ja lisää jälleen omansa. Näin sanajono kasvaa kerta kerralta yhdellä sanalla. Jos joku tekee virheen sanajonossa, hän putoaa pois. Harjoitusta jatketaan, kunnes jäljellä on enää yksi sanarimpsun muistava. Harjoitukseen osallistuvat eivät saa käyttää kynää ja paperia, mutta opettaja voi halutessaan kirjoittaa sanat listaan ja toimia näin tarkastajana.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on lisätä keskittymistä ja harjoittaa muistia. Harjoituksen jälkeen voi olla mielenkiintoista purkaa millaisia muistitekniikoita etenkin pitkälle pelissä selvinneet käyttivät. Näistä muistitekniikoista voi olla hyötyä myös mm. puheiden pitämisessä sekä kokeisiin valmistautumisessa.

Harjoitus toimii hyvin myös vieraiden kielten opetuksessa.

Swish, bang, doing

kesto: ~5-10 min

ryhmätehtävä

toteutus: paikalla

Ryhmä seisoo piirissä. Jos ryhmä ei ole tehnyt harjoitusta aikaisemmin on hyvä aloittaa ensin pelkällä yhdellä liikkeellä. Aloittaja pyyhkäisee käsillä sivuun ja sanoo “swish”, käsien osoittamalla puolella oleva jatkaa samalla liikkeellä. Kun liike kulkee sujuvasti koko ryhmän läpi, on aika ottaa mukaan myös “bang” ja “doing”, joilla liikkeen suuntaa ja kulkua voidaan muuttaa. Vuoron osuessa kohdalle osallistuja voi osoittaa sormella toista osallistujaa ja sanoa “bang”, jolloin vuoro hyppää sormen osoittamalle osallistujalle, joka jatkaa liikettä edelleen eteen päin. Osallistuja voi myös muuttaa liikkeen suuntaa nostan kädet ylös vuoron osuessa hänen kohdalleen ja sanoa “doing”, jolloin vuoro palautuu liikkeen hänelle lähettäneelle. Tarkoitus on saada liike kulkemaan ryhmässä mahdollisimman nopeasti.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on lisätä keskittymistä, toimia ryhmänä ja kehittää reaktiokykyä.

Mielikuvaharjoitus käsillä

kesto: ~5-10 min

ryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Ryhmä istuu piirissä. Yksi pitelee käsissään kuvitteellista esinettä ja tekee siihen esineeseen olennaisesti liittyvää toimintaa, esimerkiksi soittaa viulua. Muu ryhmä arvaa mitä esittäjä tekee ja millä välineellä. Kun arvaus osuu oikeaan, vuoro vaihtuu seuraavalle oppilaalle, joka kuvittelee jälleen oman esineen ja toiminnan.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on kehittää mielikuvitusta ja harjoittaa keskittymistä. Harjoitus kehittää myös kehollista ilmaisua.

Teatterialan ammatit

kesto: ~10 min

ryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Keskustelkaa ryhmässä mitä ammatteja ja tehtäviä teatterista löytyy. Kuinka monta ammattia ja tehtävää keksitte?

Opettajalle: Tehtävän tarkoitus on toimia lämmittelynä “Teatterin osa-alueet” -osion sisältöihin ja tunnistaa teatteri kokonaisuutena myös yleisölle suunnatun tuotteen (esityksen) takana.

Yhdistä ammatti ja tehtävänkuvaus

kesto: ~5 min

yksilö- / paritehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Yhdistä viivalla tyylilaji ja sen selitys (liite 1).

Opettajalle: Tehtävän voi tehdä lämmittelynä ennen aiheeseen tutustumista.

Teatterin osa-alueet

Teatterissa työskentelee useiden eri alojen ammattilaisia olipa kyse sitten pienestä huoneteatterista kuten Teatteri Jurkka tai suuresta usean eri näyttämön talosta. Tässä luvussa käymme läpi muutamia teatterin eri ammatteja ja osa-alueita erilaisten harjoitusten ja tehtävien avulla sekä tutustumme teatterin tuotantorakenteeseen.

Teatterihallinto

Näytelmän matka näyttämölle alkaa teatterihallinnossa usein jo vuosia ennen kuin se päätyy yleisön silmien eteen. Teatterinjohtaja yhdistelee eri teoksista sopivat kokonaisuudet yhtenäisiksi ohjelmistoiksi. Kokonaisuuden muodostumiseen vaikuttavat mm. teosten tyylilajit ja esitysten tuotannolliset kustannukset kuten näyttelijöiden määrä ja mahdolliset erityistarpeet. Teatterinjohtaja suunnittelee ohjelmiston useaksi vuodeksi etukäteen ja kokoaa yleisölle tarjottavan esitysten kattauksen.

Kun ideat ovat muotoutuneet ja saaneet selkeämmät ääriiviivat, teatterinjohtaja esittelee ne muulle teatterin hallinnossa työskenteleville ja suunnitelma hyväksytään tai palataan vielä ideoimaan. Kun idea esityksestä on hyväksytty tuotannolliset esityöt voivat alkaa. Ennen kuin esityksestä voidaan tehdä tuotantopäätös on otettava selvää mm. näytelmien oikeuksista tai tilattava näytelmäkirjailijalta kokonaan uusi näytelmä tai esimerkiksi kirjan dramatisointi näytelmäksi. Usein esitykselle myös valitaan ohjaaja jo tässä vaiheessa. Toisinaan esitys voidaan valmistaa myös menetelmillä jossa teksti syntyy osana harjoitusprosessia.

Tuotantopäätöksen jälkeen esitykselle tehdään alustava budjetti ja suurpiirteinen suunnitelma sen paikasta ohjelmistossa. Tällöin myös markkinointiosasto aloittaa työnsä ja suunnittelee esitykseen liittyvän sisällön julkaisemisen aikataulun ja ns. myynnin kärjen.

Markkinointi ja viestintä jatkavat työtään koko esityksen elinkaaren ajan, vaikka työn painopiste painottuu teoksen alkuvaiheisiin ja kulmineituu viimeistään ensi-iltaan julkaistavan käsiohjelman kirjoittamiseen. Teatterin johto sen sijaan siirtyy hiljalleen taas uusien teosten työstämiseen, kun painopiste vastuusta esityksen saattamiseksi katsojien saataville siirtyy yhä enemmän muille toimijoille kuten ohjaajalle.

Mikä on ohjelmisto ja mitä se kertoo?

kesto: ~15 min

yksilö-, pari- tai ryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Teatterissa aikaa tarkastellaan koulujen lukuvuosien tapaan tuotantovuosina, jotka jakautuvat syksyn ja kevään tuotantokausiin. Tulevan syksyn ohjelmistot julkaistaan yleensä edellisenä keväänä ja kevään ohjelmiston puolestaan syyskauden loppupuolella. Tutustukaa teattereiden ohjelmistoihin niiden nettisivuilla (esimerkiksi <https://www.jurkka.fi/>). Millaisia kokonaisuuksia ohjelmistosta syntyy? Jos teette tehtävän jakautuneena pienempiin ryhmiin, on mielenkiintoista tarkastella useamman eri teatterin ohjelmistoja ja keskustella havainnoista. Miten teattereiden ohjelmistot eroavat toisistaan? Voiko ohjelmistorakenteesta tehdä päätelmiä teatterin ohjelmisto- linjauksesta tai kohdeyleisöstä?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on hahmottaa teatterin ohjelmisto kokonaisuutena ja sitä kautta ymmärtää teatterinjohtajan ja teatterihallinnon työtä. Samalla opitaan lukemaan ohjelmiston kokonaisuudesta vihjeitä teatterin kokonaislinjasta.

Tunnista markkinoinnin kärki

kesto: ~15 min

yksilö-, pari- tai ryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Valitkaa kiinnostava esitys ja tarkastelkaa siitä jaettua markkinointimateriaalia teatterin nettisivuilla. Esitys voi olla jo saanut ensi-iltansa tai olla vasta tulossa ensi-iltaan. Vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on kyseisen esityksen markkinoinnin kärki?
- Millä lauseilla, henkilöillä tai kuvilla esitystä myydään?
- Millaiselle yleisölle esitys on suunnattu?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutustua ja tunnistaa myyvän tekstin käyttämiä vaikuttamisen keinoja.

Dramaturgi ja näytelmäkirjailija

Dramaturgi on kansainvälisesti käytetty teatterialan ammattinimike, jolla on eri maissa hieman eri painotuksia. Suomessa dramaturgilla tarkoitetaan useimmiten henkilöä, joka muokkaa valmiin kirjallisen materiaalin näytelmän muotoon, sovittaa sen näytelmäksi eli tekee näytelmän dramaturgian. Onnistuneen dramaturgian tekeminen on vaativaa. Se vaatii tekijältään materiaalin ymmärtämistä ja oman näkökulman löytämistä. Dramaturgin tulee myös hallita ja tuntea esityksellisten ja draamallisten keinojen käyttäminen.

Näytelmäkirjailija eroaa dramaturgista siinä, että kirjoittaa itsenäisesti kokonaan uusia näytelmiä. Esimerkiksi Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa dramaturgian ja näytelmän kirjoittamisen koulutusohjelmassa opiskellaan sekä dramaturgin että näytelmäkirjailijan työtä ja niiden lisäksi myös näytelmien kääntämistä. Monet ammattilaiset työskentelevätkin sekä dramaturgeina että näytelmäkirjailijoina.

Näytelmät kirjoitetaan muotoon, jossa on repliikit, eli vuorosanat, on kirjoitettu kunkin roolihahmon nimen perään. Repliikkien lisäksi näytelmätekstissä voi olla parenteseja, joissa selitetään lyhyesti näyttämön tapahtumia.

Tutustu näytelmätekstiin

kesto ~15 min

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Tutustu näytelmätekstiin ja siihen liittyviin käsitteisiin. Lue katkelma Hella Wuolijoen näytelmästä *Niskavuoren Heta* (liite 2) ja vastaa alla oleviin kysymyksiin lukemasi katkelman perusteella.

- Mitä osia näytelmätekstiin sisältyy?
- Mitä ovat repliikit? Entä parenteesit?
- Mikä on näytelmän nimi ja kuka sen on kirjoittanut?
- Milloin näytelmä on kirjoitettu?
- Kuka on tarinan päähenkilö? Entä ketkä ovat tarinan sivuhenkilöitä?
- Mitä kohtauksen alku kertoo siinä esiintyvistä henkilöistä? Entä Hetasta ja Akustista?
- Mitä tarkoittaa väliverho ennen kohtauksen alkua?
- Missä kohdassa on kohtauksen käänne?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutustua näytelmätekstiin ja tunnistaa sen erityispiirteet. Voitte käyttää apuna Teatterisanastoa

(<https://www.jurkka.fi/wp-content/uploads/2021/09/Teatterisanasto.pdf>).

Kohtauksen päällekirjoitus uuteen formaattiin

kesto: noin yksi oppitunti

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

tarvikkeet: matkapuhelin ja WhatsApp

Lue katkelma Hella Wuolijoen näytelmästä *Niskavuoren Heta* (liite 2) ja dramatisoi se uudelleen. Siirrä tapahtumat tähän päivään ja muokkaa Siipirikon, Roopen ja vanhan Marin keskustelu WhatsApp-viesteiksi.

- Mitä hahmosi tavoittelevat?
- Millaisia sanoja hahmosi käyttävät?
- Käyttävätkö hahmosi emojiä?
- Miten ilmaiset hahmon iän hänen tavassaan viestiä?
- Mikä on hahmojen keskusteluryhmän nimi?

Kirjoita kohtaus viestiketjuksi. Valmiit kohtaukset voidaan esittää WhatsAppissa niin, että luokka seuraa heijastettua näyttöä tai ne voidaan esittää pysäytyskuvina.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus tunnistaa eri formaattien erilainen kielenkäyttö. Samalla opetellaan hahmojen luomista ja tutkitaan kielen mahdollisuuksia kertoa henkilöstä ja heidän välisestä suhteestaan.

Dramatisoi kohtaus proosateoksesta

kesto: useampi oppitunti

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Valitse lyhyt kohtaus esimerkiksi suosikkikirjastasi. Pohdi mitä kohtauksessa esiintyvät hahmot tavoittelevat ja miten voit ilmentää sen käyttämällä vain puhuttuja repliikkejä. Muista, että dramatisointi on aina tulkinta alkuperäisestä materiaalista. Pohdi siis mikä on valitsemasi kohtauksen ydin ja keskity sen esiin tuomiseen.

Dramatisoi kohtaus ja kirjoita se näytelmän muotoon. Huomioi, että kohtauksen tulee olla selkeä yksittäinen kokonaisuus, jossa on alku keskikohta ja loppu. Tässä harjoituksessa on parempi kirjoittaa dialogia kuin monologia. Valmiit kohtaukset voidaan esittää koko ryhmälle joko näytellen tai lukudraamana.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on opetella soveltamaan näytelmätekstin tekniikoita käytännössä. Dramatisoinnissa kohtauksen dynamiikka on jo valmis, mutta tehtävän haasteena on kirjoittaa kohtaus kirjoittamatta toimintaa tai alatekstiä näkyviin.

Muistilista kirjoitustehtävään

- Kirjoita tekstisi näytelmätekstin muotoon.
- Muista kirjoittaa ennen repliikkiä aina sen hahmon nimi, joka repliikin sanoo.
- Kirjoita repliikkeihin vain se, mitä hahmo sanoo. Älä kuvaile toimintaa.
- Kirjoita parenteseihin vain kaikkein keskeisimmät näyttämöllä tapahtuvat asiat. Draamatekstissä ei ohjata näytelmää, se on ohjaajan tehtävä.
- Kohtauksessa tulee tapahtua jokin käänne, eli asiat ovat kohtauksen lopussa eri tavalla kuin sen alkaessa.

Ohjaaja

Ohjaajalla on vastuu ja valta päättää esityksen taiteellisesta kokonaisuudesta. Hän on esityksen taiteellinen johtaja. Ohjaajat työskentelevät usein projektiluontoisesti ilman vakituista työpaikkaa.

Ohjaaja on mukana esityksen valmistamisessa heti alusta alkaen. Yhdessä teatterinjohtajan kanssa hän sopii esityksen tyylistä ja mahdollisista erityistarpeista. Ohjaajalla täytyykin olla selkeä kuva tavoiteltavasta lopputuloksesta jo yli vuosi ennen harjoitusten alkamista. Hän on myös mukana valitsemassa näytelmän roolitusta teatterin johdon kanssa.

Ennen harjoitusten alkua ohjaaja sopii taiteellisten suunnittelijoiden kanssa millaista esitystä ollaan tekemässä. Ohjaaja myös kertoo mitkä tarpeet esimerkiksi lavasteiden, pukujen ja tarpeiston suhteen ovat keskeisimmät ja tarvitaan käyttöön jo heti harjoitusten alusta lähtien. Ohjaaja toimii yhteistyössä teatterin markkinointi- ja viestintäosaston kanssa esitykseen liittyvän markkinoinnin ja käsiohjelman sisältöjen ja estetiikan osalta.

Harjoitusvaihetta varten ohjaaja tekee harjoitussuunnitelman, jonka mukaan harjoituksissa edetään. Tämän suunnitelman perusteella näyttämötekniikka ja näyttelijät tietävät mitä kohtauksia milloinkin harjoitellaan. Harjoituksissa ohjaaja ohjaa erityisesti näyttelijöiden toimintaa. Hän toimii harjoitustilanteessa yleisön silmien korvikkeena ja kertoo näyttelijöille, mitä katsomoon välittyy. Hän antaa palautetta myös lavastuksesta, puvuista, maskeerauksesta, valoista, videoista ja äänimaailmasta ja vastaa siitä, että esityksen taiteellinen kokonaisuus ja rytmi toimii.

Ohjaajan työ ei pääty ensi-iltaan, vaan hän käy valvomassa esityksiä muutaman kerran esityskauden aikana ja tarkistaa, että teos ei muutu liikaa siitä millaiseksi se on ohjattu.

Ohjaajan työ vaatii vahvaa visiota ja kykyä tulkita draamatekstejä. Ohjaaja myös vastaa teatterille siitä, että teos saadaan ensi-iltaan sovittuna ajankohtana. Ohjaajan työssä keskeistä on myös hyvät vuorovaikutustaidot ja ihmistuntemus. Hyvä ohjaaja saa jokaisen työryhmän jäsenen tuntemaan itsensä tärkeäksi osaksi työryhmää ja tekemään parhaansa parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Kohtauksen suunnittelu

kesto: ~15 min

yksilö- tai paritehtävä

toteutus: paikalla / etäyhteydellä

Jokaisen kohtauksen voi tulkita ja toteuttaa lukemattomilla eri tavoilla. Teatterissa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan tulkinnan kokonaisuus ratkaisee. Lue katkelma Laura Ruohosen näytelmästä *Yksinen* (liite 3) ja suunnittele miten ohjaisit kohtauksen.

Käytä suunnitelmasi apuna seuraavia kysymyksiä:

- Mitä kohtauksessa tapahtuu?
- Mitä hahmot tekevät?
- Mitä hahmot tavoittelevat?
- Missä kohtausta tapahtuu?
- Missä aikakaudessa kohtausta tapahtuu?
- Missä tyylilajissa haluat kohtauksen tehdä?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutustua ohjaajan työhön ja tunnistaa näytelmätekstin monien tulkintojen mahdollisuus. Keskeistä harjoituksessa on paitsi mielikuvituksen käyttäminen myös oman tulkinnan perustelu suhteessa tekstiin.

Valokuvat

kesto: ~30 min

pienryhmätehtävä

toteutus: paikalla

Kukin oppilas ohjaa vuorollaan edellisen tehtävän kohtaus suunnitelman pohjalta muut pienryhmän jäsenet pysäytettyyn kuvaan, joka valokuvan tavoin kuvaa hänen näkemystään kohtauksesta ja sen tunnelmasta. Tärkeää harjoituksessa on ohjata muita sanallisesti tuoden esiin oma visio ja tavoiteltu tunnelma.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on vahvistaa vuorovaikutustaitoja. Ohjaajana toimiva oppilas etsii keinoja ilmaista toiveensa kuvassa esiintyville oppilaille näyttämättä eteen tai koskematta heitä. Harjoituksessa opetellaan myös hyväksymistä, ohjaaja ei tee työtä yksin, vaan lopputulos syntyy yhteistyöllä.

Suunnittelijat

Suunnittelijat työskentelevät yhteistyössä ohjaajan kanssa. Yhdessä suunnittelijoita ja ohjaajaa kutsutaan taiteelliseksi työryhmäksi. Suunnittelijoiden työ alkaa usein jo kauan ennen harjoitusten alkamista, kun sovitaan esityksen visuaalisesta linjasta ja tyyli-ilajista. Kukin suunnittelija vastaa oman alueensa suunnitelmista ja toisinaan myös toteutuksesta. Isoissa teattereissa on usein omat ompelimot, kampaamot ja verstaat, mutta pienemmissä teattereissa suunnittelijan on pystyttävä tarvittaessa toteuttamaan suunnitelmansa myös itse.

Lavastaja

Lavastaja vastaa esityksen visuaalisesta kokonaisuudesta yhdessä ohjaajan ja muun taiteellisen työryhmän kanssa. Hän suunnittelee näytelmän lavastuksen, eli sen näyttämölle rakennettavan ympäristön, jossa näytelmä tapahtuu. Lavastuksella rakennettavat ympäristöt voivat olla mitä tahansa ja usein lavasteiden pitää taipua pienillä muutoksilla useiksi eri ympäristöiksi.

Lavastuksessa pelataan usein mielikuvilla ja vihjauksilla; asioiden ei tarvitse aina olla konkreettisesti juuri sitä, mitä ne näytelmän maailmassa esittävät vaan esineet taipuvat useaan eri käyttötarkoitukseen. Näyttämöllä jokainen esine nousee erityisen huomion kohteeksi. Kaikille näyttämöllä olevilla esineillä ja rakenteilla tulee olla perusteltu merkitys esityksen kannalta.

Lavastaja rakentaa suunnitelmastaan pienoismallin, joka esitellään ohjaajalle ja teatterin väelle. Pienoismallista käy ilmi myös se mitkä lavasteiden osat ovat paikallaan koko näytelmän ajan ja mitkä liikuteltavia. Kun suunnitelma on hyväksytty, lavastaja piirtää siitä tarkat rakennuspiirustukset, joiden pohjalta lavasteet rakennetaan. Lavasteet voivat seistä omilla jaloillaan, olla näyttämöpainoilla pystyy tuettuja kulisseeja tai jopa roikkua ilmassa. Lavastukseen kuuluvat myös huonekalut kuten pöydät ja tuolit.

Lavasteet eivät ole mitä tahansa rakennelmia, vaan niiden pitää sopeutua näytelmän tarpeisiin. Niiden pitää olla varastoitavissa ja rakennettavissa yhä uudelleen ja uudelleen. Niiden pitää olla riittävän tukevia kannatellakseen tarvittaessa näyttelijöiden painon, mutta samalla niin kevyitä, että niitä voidaan liikuttaa lihasvoimalla. Lavasteiden on myös oltava turvalliset käyttää, jottei kukaan esimerkiksi pääse tippumaan korkealta pimeällä näyttämöllä.

Suunnittele lavastus

kesto: ~30 min

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

tarvikkeet: erilaisia kyniä ja paperia

Lue katkelma Laura Ruohosen näytelmästä *Yksinen* (liite 3). Piirrä lavastussuunnitelma katkelmaa varten. Jokainen saa tulkita katkelman omalla tavallaan eikä oikeita tai vääriä vastauksia ole. Onko suunnitelmasi kenties naturalistinen, symbolistinen, minimalistinen tai jotain ihan muuta? Mikä on lavastussuunnitelmasi keskeisin elementti? Huomioi lavastussuunnitelmassa myös kohtauksen värimaailma, mitä kohtauksessa tapahtuu ja miten näyttämöllä liikutaan. Esitelkää suunnitelmat ryhmälle.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on hahmottaa teatterilavastuksen mahdollisuudet ja rajoitukset, ja tunnistaa, miten teatterissa esineitä käytetään symbolisesti. Jokaisella näyttämölle nostetulla esineellä tulee olla merkitys.

Rakenna lavastuksen pienoismalli

kesto: useampi oppitunti

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

paikalla

tarvikkeet: erilaisia askartelutarvikkeita

Rakenna edellisessä harjoituksessa suunnittelemastasi lavastuksesta kolmiulotteinen pienoismalli. Kiinnitä huomiota etenkin pienoismallin mittasuhteisiin. Voit käyttää erilaisia materiaaleja aina sinitarrasta ja muovailuvahasta pahveihin ja puutikkuihin tai legopalikoihin mallin rakentamisessa. Voit myös tulostaa kuvia esineistä, joita lavalla nähdään. Tärkeintä mallissa on hahmottaa suunnitelman visuaalinen maailma ja eri osioiden mittasuhteet.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on hahmottaa näyttämö ja oma suunnitelma kolmiulotteisesti. Pienoismallissa tulee ottaa visuaalisuuden lisäksi huomioon se miten näyttelijät liikkuvat näyttämöllä ja sisään / ulos näyttämöltä. Erinomaisessa toteutuksessa on suullisesti tai kirjallisesti tuotu esiin myös se, millaisista materiaaleista oikea lavastus valmistettaisiin.

Valo- ja videosuunnittelijat

Valosuunnittelija vastaa esityksen valaistuksesta. Valo on olennainen osa esityksen visuaalista kokonaisuutta. Valo vaikuttaa tilaan ja sen tunnelmaan ja sillä voidaan myös ohjata katsojan huomio haluttuun suuntaan. Valoilla myös nostetaan esiintyjät esiin näyttämöllä. Hyvä valosuunnittelu voi nostaa esityksen aivan uudelle tasolle.

Videosuunnittelija vastaa teoksessa käytettävästä liikkuvasta kuvasta. Videot voivat olla osa valaistusta tai osa lavastusta ja niillä voidaan tuoda elävyyttä näyttämökuvaan. Toisaalta videot voivat olla myös suorana toistettavaa kuvaa näyttämöltä tai näyttämön takaa. Näin katsojille voidaan luoda mahdollisuus esimerkiksi tarkastella läheltä näyttelijän kasvojen ilmeitä. Videota voidaan käyttää esityksen tyyllilajista ja valituista teatterin keinoista riippuen yhtälailla vahvistamaan näytelmän illuusiota kuin rikkomaan sitä.

Valo vaikuttaa monella eri tasolla. Se voi olla suoraa tai heijastettua, kovaa tai pehmeää, tarkkarajaista tai reunoilta liukenevaa, kylmää, lämmintä tai vaihtua väristä toiseen. Näyttämön valaisemiseen käytetään erikokoisia valonheittäjiä, jotka voidaan ripustaa kattoon tai näyttämötorniin tai ne voidaan ohjata valaisemaan näyttämöä sivusta tai lattian rajasta. Valojen väriä voi vaihtaa ja niissä voidaan käyttää erilaisia goboja eli varjostimia, jotka luovat valokiilaan jonkin tietyn kuvion, jonka tarkkarajaisuutta voidaan säätää.

Esityksen valaisemiseen käytetään usein lukuisia eri valonheittäjiä, joiden avulla esitykseen on luotu kymmeniä, jopa satoja eri valotilanteita. Valosuunnittelija tekee suunnitelman, joka täsmentyy ja hioutuu lopulliseen muotoonsa harjoitusten edetessä. Kukin valotilanne rakennetaan lopulta heitin kerrallaan erillisen valopäivän aikana, jolloin koko esitys käydään läpi valotilanne kerrallaan. Esityksessä valot seuraavat omaa näyttämötoimintaa tukevaa käsikirjoitustaan, johon on merkitty kunkin valotilanteen iskut ja vaihdokset.

Värien tunnelmat

kesto: ~15 min

yksilötehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Valitkaa kolme väriä, esimerkiksi keltainen, sininen ja pinkki, joihin tehtävä keskittyy. Kirjoita muutaman minuutin ajan tajunnanvirtana millaisia mielikuvia ja assosiaatioita valitut värit sinussa herättävät.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tunnistaa värien vaikutus ajatteluun ja tunnelmaan. Harjoitukseen yhteydessä voi käydä läpi myös värioppia. Voitte myös etsiä teattereiden sivuilta kuvia esityksistä ja tutkia värien käyttöä niiden valaistuksessa.

Valaise esine

kesto: ~20 min

yksilö-, pari tai pienryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

tarvikkeet: erilaisia valaisimia, huiveja tai muita varjostimia sekä valaistava esine

Valitse valaistava esine ja aseta se sopivalle alustalle esimerkiksi lattialle, pöydälle tai tuolille, joka toimii näyttämönä. Pimennä tila. Käytä erilaisia valaisimia ja varjostimia luomaan haluamasi tunnelma niin, että esine nousee esille taustastaan. Huomioi miten esineen ja sen taustan väri ja materiaali vaikuttavat valoihin. Voit halutessasi ottaa lopuksi kuvan asetelmasta valaistuna (muista laittaa salamavalvo pois päältä, ettei se muuta rakentamaasi valotilannetta).

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutkia käytännössä valon suunnan ja värin vaikutusta esineeseen ja asetelman tunnelmaan.

Pukusuunnittelija ja maskeerauksen suunnittelija

Pukusuunnittelija ja maskeerauksen suunnittelija vastaavat esityksen visuaalisesta ilmeestä hahmojen osalta. Puvustus ja maski antavat viitteitä mm. näytelmän ajasta, paikasta ja roolihahmon persoonasta sekä statuksesta. Puvustus käsittää hahmojen vaatteet. Maskeeraus käsittää teoksesta riippuen niin meikit, kampaukset, peruukit kuin mahdolliset kasvoihin tai korviin kiinnitettävät lisäosat. Pukujen värimaailma vaikuttaa olennaisesti myös valosuunnitteluun.

Puvustus samoin kuin peruukit ja mahdolliset lisäosat voivat vaikuttaa merkittävästi myös näyttelijäntyöhön. Asu voi auttaa näyttelijää sujahtamaan roolihenkilön nahkoihin ja monet näyttelijät haluavatkin saada etenkin roolissa käytettävät kengät jalkaansa mahdollisimman pian. Toisaalta näyttämöllä käytetään usein myös sellaisia vaatteita, joiden kanssa liikkumiseen tarvitaan harjoitusta, esimerkiksi pitkät takit, viitat tai laahukselliset helmat vaativat tarkkuutta liikkuesssa ja muuttavat käyttäjänsä liikeratoja heidän hallitessaan kangasmassaa. Samoin pitkä peruukki tai kasvoilla oleva naamio voi vaatia näyttelijältä totuttelua.

Suunnittele puvustus

kesto: ~30 min

yksilötehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Lue monologit Laura Ruohosen näytelmästä *Yksinen*, William Shakespearen näytelmästä *Myrsky* ja Anton Tšehovin näytelmästä *Lokki* (liite 4). Valitse yksi hahmoista ja suunnittele hänen puvustuksensa monologikohtauksessa. Voit tehdä suunnitelman piirtäen tai esimerkiksi kollaasitekniikalla. Millainen asu hahmolla on, mitä materiaaleja ja värejä hän käyttää, mitä puvustus voi kertoa hahmosta? Lisää suunnitelman yhteyteen lyhyt selvitys siitä mikä on näytelmän tyyli, mihin aikakauteen näytelmä sijoittuu ja millaisia materiaaleja puvustuksessa käytetään.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on löytää keino ilmentää roolihahmon ominaisuuksia puvustuksen kautta ja hyödyntää omaa taiteellista näkemystä. Keskeisiä taitoja ovat luetun ymmärtäminen, hahmon täydentäminen luetun monologin pohjalta ja oman idean esiin tuominen.

Suunnittele maskeeraus

kesto: ~30 min

yksilötehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Lue monologit Laura Ruohosen näytelmästä *Yksinen*, William Shakespearen näytelmästä *Myrsky* ja Anton Tšehovin näytelmästä *Lokki* (liite 4). Valitse yksi hahmoista ja suunnittele hänelle maskeeraus. Voit tehdä suunnitelman piirtäen. Millaiset hiukset hahmolla on: minkä pituiset, minkä väriset, millaisella kampauksella? Millaiset kasvot hahmolla on: mitä kaikkea voidaan tehdä meikillä? Lisää suunnitelman yhteyteen lyhyt selvitys siitä mikä on näytelmän tyyli, mihin aikakauteen näytelmä sijoittuu ja käytetäänkö maskeerauksessa peruukkeja tai lisäosia / naamioita.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on löytää keino ilmentää roolihahmon ominaisuuksia maskeerauksen kautta ja hyödyntää omaa taiteellista näkemystä. Keskeisiä taitoja ovat luetun ymmärtäminen, hahmon täydentäminen luetun monologin pohjalta ja oman idean esiin tuominen. Harjoituksen voi tehdä yhdessä myös edellisen harjoituksen kanssa niin, että oppilaat jatkavat oman pukuluonnoksensa pohjalta täydentämään hahmon maskeerauksen tai niin, että oppilaat vaihtavat keskenään luonnoksia ja suunnittelevat maskin toisen oppilaan pukuluonnoksen pohjalta.

Äänisuunnittelija

Äänisuunnittelija luo esityksen auditiivisen maailman. Äänisuunnittelijan työvälineitä ovat ääni ja ääniteknologia. Hän vastaa sekä esityksessä käytettävästä musiikista että äänitehosteista ja näyttelijöiden ja toisinaan myös esineiden mikityksestä. Äänisuunnittelija saattaa myös säveltää esityksessä käytettävän musiikin. Äänisuunnittelijaa käytetään niin musiikkiteatterissa kuin puheteatterissa.

Ääni tekee esityksen maailmasta kokonaisen. Äänellä voi vaikuttaa kohtauksen tunnelmaan. Musiikilla voidaan antaa katsojalle ohje siitä, miten näyttämön tapahtumia tulisi tulkita. Äänitehosteilla voidaan täydentää illuusio näytelmän todellisuudesta ja nostaa esiin asioita. Ääni voidaan myös suunnata tulemaan eri suunnista, jolloin näytelmän maailmaa voi laajentaa myös näyttämön ulkopuolelle.

Etenkin suuremmilla näyttämöillä näyttelijöillä käytetään mikrofoneja. Vaikka koulutetun näyttelijän ääni kantaakin tarvittaessa koko saliin, voidaan mikrofoneja käyttämällä tuoda näyttelijälle mahdollisuus käyttää ääntään laajemmalla skaalalla niin, että yleisö kuulee kuiskauksetkin. Tämä myös säästää näyttelijän ääntä, kun esityksiä on useita viikossa. Samalla ääneen voidaan tarvittaessa lisätä erilaisia efektejä.

Suunnittele äänimaisema

kesto: ~15 min

yksilö-, pari- tai pienryhmätehtävä

paikalla/etäyhteydellä

Lue katkelma Laura Ruohosen näytelmästä *Yksinen* (liite 3). Kirjoita ylös millaisilla äänillä loisit ympäröivän maiseman ja täydentäisit katkelman tunnelman. Pohdi sekä musiikkia että ääniefektejä. Miten saisit välitettyä oikean ympäristön ja tunnelman, vaikka katsoja sulkisi silmänsä? Esittele suunnitelmasi muille.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on laajentaa käsitys näytelmätekstistä ja näyttämökuvasta kohti äänimaailmaa. Pohtikaa yhdessä miten erilaiset äänet voisi toteuttaa.

Musiikin tunnelma

kesto: ~15 min

yksilötehtävä

paikalla/etäyhteydellä

Kuunnelkaa yhdessä musiikkikappale (kappale voi olla mikä tahansa, mutta harjoituksen kannalta hedelmällisintä on käyttää instrumentaalimusiikkia). Jokainen kuuntelee musiikkia hetken rauhassa silmät kiinni ja pohtii kappaleen herättämää tunnelmaa. Voitte pohtia vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin joko itsekseen kirjoittaen tai ryhmässä keskustellen.

- Tuleeko musiikista mieleen jokin väri? Mikä? Miksi?
- Välittääkö musiikki jonkin tunteen?
- Millainen energia musiikissa on?
- Mihin vuodenaikaan musiikki sopisi?
- Millainen toiminta sopisi musiikkiin? Entä millainen ei sopisi missään tapauksessa?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tunnistaa musiikin vaikutus mielikuviin.

Ehdotuksia harjoituksessa käytettäväksi kappaleiksi:

- Frédéric Chopin, Prélude, Op 28: No. 4
- Recomposed by Max Richter, Vivaldi, The Four Seasons, Spring 1
- Igor Stravinsky, Le sacre du printemps, Danse de la terre
- Jules Massenet, Méditation, oopperasta *Thaïs*

Harjoitusta voi jatkaa keskustelulla elokuvamusiikista ja kohtauksista, joissa musiikki on vaikuttanut katsomiskokemukseen. Voitte myös katsoa elokuvapätkiä ensin ilman ääniä ja sitten äänen kanssa, ja keskustella sitten ääniraidan vaikutuksesta.

Näyttelijä

Näyttelijä esiintyy näytelmissä eläytyen eri rooleihin. Näyttelijä onkin yleensä suurelle yleisölle tutuin ja näkyvin teatterialan ammatti. Näyttelijä voi työskennellä niin teatterissa kuin elokuva- ja TV-tuotannoissa sekä ääninäyttelijänä. Suomessa näyttelijäntaiteen koulutusta annetaan Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun näyttelijäntaiteen koulutusohjelmassa ja Tampereen yliopiston teatterityön tutkinto-ohjelmassa (Näty). Opinnot kestävät viisi vuotta. Näyttelijäntaiteen opinnoissa opiskellaan mm. erilaisia näyttelijäntekniikoita, puhetta, tanssia, laulua, akrobatiaa ja näyttämötaistelua. Valmistuttuaan näyttelijät ovat Teatteritaiteen maistereita (TeM).

Teatterissa näyttelijän työviikko on kuusipäiväinen. Työtä tehdään maanantaista lauantaihin ja useimmiten työpäivä jakautuu kahteen osaan. Työajat sitoutuvat harjoitus- ja näytösaikatauluihin. Päivisin harjoitellaan tulevaa ohjelmistoa ja iltaisin joko jatketaan harjoituksia tai esiinnyään näytöksissä. Lauantain työpäivä voi koostua joko harjoituksesta ja näytöksestä tai kahdesta näytöksestä. Ei myöskään ole lainkaan epätavallista, että näyttelijä työskentelee samaan aikaan useissa eri teoksissa, jolloin päivällä voidaan harjoitella yhtä teosta ja iltaisin näytellään vuoropäivin kahdessa muussa teoksessa. Harjoitusten ja näytösten lisäksi näyttelijät osallistuvat mm. puku- ja maskisovituksiin sekä lehdistötilaisuuksiin.

Näyttelijän on pidettävä hyvää huolta kehostaan. Työn fyysisyys vaatii näyttelijän keholta paljon, sillä harjoitukset ja esitykset on jakettava päivästä ja illasta toiseen. Monet näyttelijät harrastavatkin monipuolisesti liikuntaa, esimerkiksi juoksemista ja kuntosaliharjoittelua ja muita kehon kuntoa ylläpitäviä tai taitoa kehittäviä lajeja. Toisinaan näyttelijät myös tarvitsevat rooleissaan joitain tiettyjä erityistaitoja, joka voi olla mitä tahansa aina viulun soittamisesta potkunyrkkeilyyn, silloin rooliin joko valitaan nämä taidot hallitseva näyttelijä tai vaihtoehtoisesti rooliin valittu näyttelijä opettelee tarvittavat taidot.

Näyttelijät voivat työskennellä joko kiinnitettyinä, eli vakituudessa kuukausipalkkaisessa työsuhteessa teatteriin, tai freelancereina, eli vapaina taiteilijoina, jotka työskentelevät useille eri työnantajille. Freelancerin palkkaus vaihtelee teoskohtaisesti. Palkkaus perustuu useimmiten harjoitus- ja näytöskorvauksiin, jotka maksetaan toteutuneiden harjoitusten ja näytösten mukaan.

Näyttelijän haastattelu

kesto: ~10 min

yksilötehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Lue näyttelijä Markus Järvenpään haastattelu (liite 5). Pohtikaa ryhmässä millaisia ajatuksia haastattelu herättää. Miten Järvenpää kuvailee näyttelijän työtä? Vastasiko todellisuuden kuvaus aiempia oletuksianne näyttelijän ammatista?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutustua näyttelijän ammattiin ja tunnistaa miten mahdolliset omat ennakkokäsitykset eroavat näyttelijän arjesta.

Aakkoskohtaus - improvisaatioharjoitus

kesto ~15 min

ryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Ryhmä asettuu kahteen jonoon, etäyhteydellä työskenneltäessä voidaan järjestys sopia etukäteen. Jonojen ensimmäiset henkilöt aloittavat kohtauksen, jossa ensimmäinen repliikki alkaa A:lla, toinen B:llä, kolmas C:llä, neljäs D:llä ja niin edelleen.

Jos improvisoija jää jumiin tai esittää repliikin, joka alkaa väärällä kirjaimella, huudetaan “ulos!” ja virheen tehnyt joutuu jonon hännille ja jonosta seuraava astuu hänen tilalleen. Ö-kirjaimen jälkeen kohtaus voidaan joko lopettaa tai aloittaa uudelleen A:sta.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutkia kohtauksessa tyrmäystä ja hyväksyntää ja oppia sietämään mokailua ja pääsemään siitä yli.

Jähmy - improvisaatioharjoitus

kesto: ~20 min

ryhmätehtävä

paikalla

Yksi osallistujista menee näyttämölle / tilan eteen ja alkaa tehdä jotain fyysistä toimintaa, esimerkiksi harjaa hampaita tai hakkaa halkoja. Ryhmän vetäjä voi milloin tahansa huutaa “jähmy”, jolloin toiminta näyttämöllä jähmettyy, eli esiintyjä pysähtyy kuin patsaaksi siihen asentoon, jossa oli huudon kuullessaan.

Tilanteen pysäyttänyt henkilö liittyy aloittajan sekaan näyttämölle ja aloittaa uuden tilanteen jo näyttämöllä olevan henkilön kanssa. Kun osallistujia on enemmän kuin yksi, saa kohtauksissa käyttää myös puhetta. Tarkoitus on kuitenkin pitää tilanne fyysisesti elossa.

Jälleen ryhmän vetäjä huutaa “jähmy” ja seuraava osallistuja ottaa ensimmäisen osallistujan paikan ja asennon ja aloittaa uuden kohtauksen inspiroituen siitä mihin asentoon edellisessä kohtauksessa on jääty. Harjoitus etenee niin, että jokainen pääsee vuorollaan kohtaukseen ja aina näyttämöllä pidempään ollut osallistuja korvataan uudella henkilöllä.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutkia kohtauksessa tyrmäystä ja hyväksyntää, kontaktia ja näyttelijäntyön fyysistä ulottuvuutta.

Dialogi

kesto: ~20 min

paritehtävä

paikalla

Näyttelijän tehtävänä on puhalttaa teksti henkiin. Saman tekstin voi esittää useilla eri tavoilla ja luoda tilanteeseen erilaisia merkityksiä. Opetelkaa oheinen dialogi, eli vuoropuhelu.

A: Hei.

B: Moi.

A: Kiva paita.

B: Kiitos.

Esittäkää nyt dialogi eri tilanteissa:

- ensimmäinen koulupäivä ja tutustut uusiin ihmisiin
- koulukiusaaja ja kiusattu törmäävät koulun käytävällä
- isosisarus houkuttelee pikkusisaruksen tekemään ikävän kotityön
- opettaja ja oppilas, kun oppilas on juuri tunkenut 25 vaahtokarkkia suuhunsa

Keksikää lisää tilanteita. Halutessanne voitte improvisoida kohtaaukselle jatkoa. Lisähaastetta harjoitukseen saa pohtimalla kohtausten tilanteille tyyllilajit.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on tutkia niitä keinoja miten näyttelijä voi tuoda alatekstin näkyviin sanoilla ja fyysisellä olemuksellaan. Keskustelkaa ja sanallistakaa oppilaiden kanssa niitä keinoja, joita kohtauksessa on nähty käytettävän ilmaisemaan suhdetta toiseen henkilöön.

Mikä on hyvää näyttelemistä?

kesto: ~10 min

pienryhmä- / ryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Lue Hamletin ohjeen näyttelijäseurueelle (liite 6) Shakespearen näytelmästä *Hamlet*. Keskustelkaa yhdessä.

- Mitä katkelma kertoo renessanssin näyttelemisen tyylistä?
- Miten Hamletin ohjeet ovat suhteessa tämän päivän näyttelemiseen tai omaan käsitykseeni hyvästä näyttelemisestä?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on pohtia ja keskustella ennakkokäsityksistä ja oletuksista näyttelijän työstä sekä peilata käsityksiä historiaan.

Yleisö

Teatteriesitystä seuraamaan saapunutta joukkoa ihmisiä kutsutaan yleisöksi. Ensi-illassa esitys on valmis ja se esitetään ensimmäistä kertaa yleisölle. Useimmiten koeyleisöä on ollut paikalla jo ennakkonäytöksissä, mutta ohjaajalla on lupa muuttaa esitystä aina ensi-iltaan asti. Yleisö on keskeinen osa teatteria, sillä ilman yleisöä teatteriesitystä ei ole. Teatteria tehdään yleisöä varten. Toisinaan yleisö myös osallistuu esitykseen, näin on esimerkiksi improvisaatioteatterissa. Toisaalta myös silloin, kun yleisöä ei suoranaisesti osallisteta esitykseen, on yleisö osa teatteriesitystä vuorovaikutuksen kautta.

Perinteisesti teatterissa vaikuttaa ns. näyttämösopimus. Se pitää sisällään teatterin katsomiseen liitetyt yksinkertaiset kirjoittamattomat säännöt, kuten: yleisön paikka on katsomossa ja näyttelijöiden paikka on näyttämöllä. Yleisö seuraa kuinka näyttelijät näyttelevät roolihahmojaan ja tapahtumia seurataan osana yhteistä "leikkiä". Nykyteatterin osalta tämä ei kuitenkaan ole aina näin yksinkertaista. Yleisöä voidaan osallistaa esitykseen monin eri tavoin rikkomalla ns. neljäs seinä katsomon ja näyttämön välillä. Osallistaminen voi kevyimmillään olla vain yleisön suoraa puhuttelemista ja toisinaan osaa yleisöstä saatetaan pyytää osallistumaan esitykseen jollain tietyllä tavalla tai jopa nousemaan näyttämölle.

Teatteri on hetkessä kiinni olevaa taidetta, joka syntyy ja katoaa samassa hetkessä. Vaikka näyttelijät toistavat esityksen useita kymmeniä kertoja, on jokainen esitys omanlaisensa. Yleisöllä ja yleisöstä näyttämölle virtaavalla energialla on merkittävä osa illan esityksen kokonaisuudessa.

Keskustelutehtävä

kesto: ~5-10 min

ryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Keskustelkaa yhdessä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin:

- Oletko koskaan käynyt teatterissa?
- Mikä on yleisön rooli teatterissa?
- Mitä yleisö voi antaa esiintyjälle?
- Miten yleisön oletetaan toimivan?
- Miten yleisö löytää teatteriin?
- Mitä tarkoittaa kohdeyleisö?

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on virittää oppilaat aiheeseen ja tunnistaa teatterissa käymiseen liittyviä konventioita. Voitte käyttää apuna Teatterietikettiä (<https://www.jurkka.fi/wp-content/uploads/2021/09/Teatterietiketti.pdf>).

Teatterin ohjelmistoon tutustuminen

kesto: ~15-20 min

*yksilö-, pari-, pienryhmä- tai ryhmätehtävä
paikalla/etäyhteydellä*

Tutustukaa Teatteri Jurkan ohjelmistoon (<https://www.jurkka.fi/>). Valitkaa jokin esitys ja keskustelkaa seuraavista kysymyksistä:

- Mistä esityksessä on kyse?
- Kenelle esitys on suunnattu?
- Kiinnostaako esitys sinua? Miksi/miksi ei?
- Menisitkö katsomaan tätä esitystä?
- Millainen esitys kiinnostaisi sinua?

Opettajalle: Opettaja voi myös valita etukäteen esityksen, jonka tiedot hän haluaa oppilaiden etsivän. Harjoituksen tarkoitus on oppia etsimään tietoja teatteriesityksistä ja tunnistaa esittelytekstistä olennaiset tiedot esityksestä. Samalla pohditaan myös omia mielilyksii ja kiinnostuksen kohteita.

Kirjoita teatterikritiikki

kesto: ~30-45 min (+ teatteriesityksen katsominen)

*yksilötehtävä
paikalla / etäyhteydellä*

Käy katsomassa teatteriesitys ja kirjoita siitä kritiikki. Voit rakentaa teatterikritiikkisi esimerkiksi niin kutsuttujen Manzoniin kysymysten varaan:

1. Mitä teatterin tekijät yrittivät tehdä?
2. Miten he onnistuivat siinä?
3. Oliko kaikki sen arvoista?

Käy kysymykset läpi numerojärjestyksessä ja pidä huolta siitä, että arvioit esitystä sen omista lähtökohdista käsin. Viimeisen kysymyksen kohdalla on aika pohtia omaa katsojakokemusta. Muista kertoa arviossa myös missä esitys tapahtui ja ketkä sen olivat tehneet. Keskeiset tiedot esityksen tekijöistä löydät teatterin nettisivuilta tai käsiohjelmasta.

Opettajalle: Harjoituksen tarkoitus on oppia sanallistamaan oma teatterikokemus sekä tutustua myös esityksen genreen. Tehtävässä on myös mahdollisuus tunnistaa eri teatterin ammattilaisten panos lopullisessa yleisölle esitettävässä teoksessa. Harjoituksen painopiste on oppilaan oman ajattelun esiin tuomisessa.

Teatterin tyyllilajit

Tässä osiossa käydään lyhyesti läpi muutamia teatterin tyyllilajeja ja niiden ominaispiirteitä. Osiota lukiessa on hyvä huomioida, että se ei ole kattava katsaus teatterin tyyllilajeihin vaan pieni raapaisu, jossa esitellään tyyllilajeista vain muutama. Osiota voi hyödyntää oppimateriaalina joko osittain tai kokonaisuutena. Materiaali toimii myös laajemman tyyllilajeihin keskittyvän keskustelun pohjana. Teatterin tyyllilajeihin liittyvät tehtävät on koottu tämän osion loppuun. Materiaali sopii hyvin yhdistettäväksi esimerkiksi ”Teatterin osa-alueet” -osion sisältöihin.

Komedia

Teatterin symbolina käytetään usein hymyilevää ja surullista naamiota. Naamiot edustavat komediaa (hymyilevä) ja tragediaa (tragediaa), joita yleisesti pidetään vanhimpina tyyllilajeina. Lyhyesti sanottuna komedia tarkoittaa huvinäytelmää. Alun perin tämä tarkoitti sitä, että näytelmässä oli onnellinen loppu. Komedia on aina sisältänyt myös naurua. Komedian huumori on historiallisesti liittynyt ihmisten huvittavien pirteiden liioittelulle ja esiin tuomiselle.

Pitkään komedian hahmoina nähtiin vain alempien yhteiskuntaluokkien ihmisiä kuten palvelijoita ja työläisiä. Komedioiden varhainen kehitys onkin tapahtunut pitkälti kaduilla ja toreilla kansan parissa. Aluksi komedianäytelmien tapahtumapaikkana ja vakiolavasteena oli geneerinen katunäkymä. Varhaiset komediat olivat tyyliiltään räävittömiä ja jopa rivoja. Aikojen saatossa tyyllilajien ja yhteiskuntaluokkien väliset tiukat erot ovat hiljalleen hälventyneet ja komedian aiheet laajentuneet. Jo varhain komedian sisälle kehittyi erilaisia tyyllilajeja. Esimerkiksi jo 1600-luvulla tapakomediat nostivat tapahtumien keskiöön ylempien sosiaaliluokkien henkilöitä ja näytelmien huumori syntyi sosiaalisten tilanteiden kuvauksesta. Tunnettuja komedioita ovat esimerkiksi Molièren *Tartuffe* (1664) ja Marie Jonesin *Kiviä taskussa* (*Stones in His Pockets*) (1996).

Farssi

Farssi on vauhdikas komedian laji, joka perustuu ennen kaikkea tarkalle rytmille. Farsseissa nähdään väärinkäsityksiä, yhteensattumia ja absurdeja tilanteita unohtamatta verbaalista huumoria. Juoni kiihtyy usein loppua kohti. Farssin tarkoitus on saada katsojat hymyilemään ja nauramaan. Tunnettuja farsseja ovat esimerkiksi Michael Fraynin *Saranat ja sardiinit* (*Noises Off*) (1982) sekä Henry Lewisin, Jonathan Sayerin ja Henry Shieldsin *Näytelmä joka menee pieleen* (*The Play that Goes Wrong*) (2012).

Tragedia

Tragedia, kuten komediakin, on antiikin kreikasta peräisin oleva tyyllilaji. Lyhyesti sanottuna tragedia tarkoittaa murhenäytelmää. Useimmiten tragedian tunnistaakin viimeistään surullisesta lopusta. Aristoteles on *Runousopissaan* analysoinut tragediaa. Hänen mukaansa tragediassa on merkittävää mm. selkeä juoni ja rakenne. Traagiset tapahtumat käynnistää *hamartia* eli traaginen erehdys. Tragediassa keskeistä on yleisön mahdollisuus samaistua näytelmän henkilöihin ja kokea näytelmän avustamana hallitusti vihan ja säälin tunteita, näin saavutetaan *katharsis* eli emotionaalinen puhdistuminen.

Tragedia nähtiin pitkään ylempien yhteiskuntaluokkien taiteena ja sitä myös arvostettiin enemmän kuin kansanomaisena pidettyä komediaa. Tragedian hahmoina nähtiinkin pitkään ennen kaikkea ylhäisön edustajia. Usein traagiseen lopputulokseen johti kuitenkin liika ylpeys ja oman kuolevaisuuden unohtaminen. Porvariston nousun myötä myös tragedioissa kuvattujen henkilöiden yhteiskuntaluokat laajenivat. Realismin myötä tragedioiden henkilöinä nähtiin myös köyhälistöä.

Tunnettuja tragedioita ovat esimerkiksi William Shakespearen *Othello* (1603) ja Tennessee Williamsin *Lasinen Eläintarha (The Glass Menagerie)* (1944).

Kamarinäytelmä

Kamarinäytelmä on pienelle näyttämölle tarkoitettu intiimi, usein lyhyehkö näytelmä. Kamarinäytelmä viittaa ensisijaisesti näyttämön kokoon, jolle näytelmä on kirjoittaessa tarkoitettu. Kamarinäytelmä voi olla yhtä hyvin koominen kuin traaginen, puhenäytelmä tai musiikinäytelmä. Käsitteenä kamarinäytelmän lanseerasi vuonna 1907 ruotsalainen kirjailija August Strindberg, joka kirjoitti vuosina 1907-1910 yhteensä neljä näytelmää tukholmalaiselle Intima Teaterille. Näistä kuuluisin on *Aavesonaatti (Spöksonaten)* (1907). Myös esimerkiksi Edward Albein klassikkoteosta *Kuka pelkää Virginia Woolfia? (Who's Afraid of Virginia Woolf?)* (1962) voidaan pitää kamarinäytelmänä.

Monologi

Monologi tarkoittaa yksinpuhelua tai yhden näyttelijän näytelmää. Monologi viittaa siis ensisijaisesti esityksen tai kohtauksen muotoon. Monologi voi yhtä hyvin olla traaginen kuin koominenkin. Yksinpuheluna monologi voi olla suoraa puhuttelua yleisölle tai toiselle näyttelijälle tai se voi sanoittaa roolihenkilön sisäistä pohdintaa. Yhdelle näyttelijälle kirjoitettuna näytelmänä monologi voi sisältää useita eri roolihahmoja, jotka toteutetaan kaikki yhden näyttelijän toimesta. Monologi voi olla yhtä hyvin lyhyt yksittäinen teksti tai täysimittainen näytelmä. Monologi voi olla myös musiikkiteatteria.

Kuuluisia monologeja ovat esimerkiksi Hamletin monologi hänen nähtyään isänsä haamun Shakespearen näytelmässä *Hamlet* (~1599–1601) sekä Duncan McMillanin *Every Brilliant Thing* (suomennettu nimillä *Parasta elämässä* ja *Kaikki hienot Jutut*) (2013), joka esitetään tiiviissä vuorovaikutuksessa yleisön kanssa.

Musiikkiteatteri

Musiikkiteatteri on teatterin muoto, jossa musiikki on oleellinen osa tarinankuljetusta ja erityisesti sen emotionaalista sisältöä. Musiikkiteatteri vaatii esiintyjiltä näyttämöllisen osaamisen lisäksi myös vahvaa laulutaitoa. Musiikkiteatterin taustalla on musiikinäytelmien perinne, joissa musiikki sai yhä suuremman roolin näytelmässä. Euroopassa kehittyivät musiikkiteatterin muodot ooppera ja operetti. Jatkumona oopperalle ja operetille 1800-luvulla Amerikassa muodostui musikaali, joka yhdisti vaudevillistä tutun kevyen musiikin oopperan ja operetin muotoon.

Musikaali

Musikaali yhdistää dialogia, laulua ja tanssia. Laulut ja tanssit voivat olla yksittäisiä numeroita, mutta teos voi olla myös läpisävelletty. Musikaalissa käytetään pääsääntöisesti viihdemusiikkia ja usein teosten sävellykset heijastelevatkin aikansa populaarimusiikin tyylejä. Musikaaleja löytyykin tyylillisesti laidasta laitaan niin poppia, rockia, countrya, jazzia ja räppä, mutta myös klassista musiikkia lähestyviä tyylejä. Musikaalia pidetään usein kevyenä, hauskana ja viihteellisenä tyylinä, mutta musikaaleissa käsitellään myös kipeitä tai ajankohtaisia aiheita aina tasa-arvosta mielenterveysongelmiin. Musikaalien näyttelijöiltä vaaditaan näyttämöilmaisun hallinnan lisäksi myös erinomaista tanssi- ja laulutaitoa.

Maailmalla suuria musikaalin keskuksia ovat New Yorkin Broadway ja Lontoon West End, joissa suosituimmat teokset voivat pysyä ohjelmistossa useita vuosia. Tunnettuja musikaaleja ovat esimerkiksi Stephen Sondheimin *West Side Story* (1957) ja Lin-Manuel Mirandan *Hamilton* (2015).

Ooppera

Oopperassa musiikki ja näytelmä yhdistyvät kokonaisuudeksi. Oopperat ovat läpisävellettyjä ja usein niissä käytetään täysmittaista sinfoniaorkesteria. Orkesterin koko kuitenkin vaihtelee hieman aikakauden ja säveltäjän mukaan. Oopperan tekstiä kutsutaan libretoksi. Toisin kuin näytelmissä, joissa näytelmän tekijäksi ilmoitetaan yleensä näytelmäkirjailija, oopperateoksista puhutaan niiden säveltäjien nimillä libretistien jäädessä taka-alalle. Sanan ooppera on koettu usein viittaavan usein vakavaan ja traagiseen tarinaan, onhan oopperan taustalla nimenomaan antiikin tragedioiden perinne. Monet oopperoiden tarinoista ovatkin surullisia ja usein myös mahtipontisia. Oopperan sisällä on kuitenkin myös koomisia ja kevyitä sävyjä.

Oopperassa käytetään näyttelijöiden sijaan klassisen koulutuksen saaneita oopperalaulajia. Oopperalaulajat roolitetaan äänialojen mukaan. Teokset lauletaan usein alkukielellä, mutta yleisöä varten teksti usein käännetään ja sitä voi seurata näyttämön yllä tai sivussa olevasta tekstityslaitteesta. Tekstin seuraaminen suoraan oopperalaulusta, vaikka laulu olisikin katsojan omalla äidinkielellä, vaati usein harjoittelua. Useimmiten oopperoissa kuullaan kahta eri laulutapaa: resitatiiveja eli puhelaulua, jossa tarinan juonta kuljetetaan eteenpäin sekä aarioita, jotka ovat virtuoottisia lauluosuuksia, joiden aikana esitetään useimmiten yksi keskeinen ajatus, tuokiokuva tai tunnelma. Aariat ovat oopperoiden tunnetuimpia osuuksia, joita esitetään myös teoksista irrallaan esimerkiksi konserteissa. Oopperan pää- ja sivurooleja näyttelevien solistien lisäksi teoksissa voidaan nähdä kuoron esittämiä joukkokohtauksia. Lauluosuuksien lisäksi oopperoissa kuullaan orkesterin esittämiä alku-, väli- ja loppusaittoja.

Tunnettuja oopperoita ovat esimerkiksi Giuseppe Verdin *La Traviata* (1853), Giacomo Puccinin *Turandot* (1926) ja Richard Wagnerin *Lentävä Hollantilainen* (*Der fliegende Holländer*) (1843).

Tehtäviä tyylilajeista

Yhdistä tyylilaji ja selitys

kesto: ~5 min

yksilö- / paritehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Yhdistä viivalla tyylilaji ja sen selitys (liite 7).

Opettajalle: Tehtävän voi tehdä lämmittelynä ennen aiheeseen tutustumista tai materiaalin kertauksena.

Tunnista tyylilaji

kesto: ~15 min

ryhmätehtävä

paikalla / etäyhteydellä

Keskustelkaa tuntemistanne näytelmistä ja tunnistakaa niiden tyylilajeja. Mikäli oppilailla ei ole riittävästi teatterikokemuksia keskustelun pohjaksi, voitte ottaa keskusteluun mukaan myös elokuvat.

Kysymyksiä keskustelun tueksi:

- Millaisia tyylilajeja tunnistatte?
- Löydätkö tyylilajeista alakategorioita, joita ei yllä ole lueteltu?
- Mistä tyylilajin tunnistaa?
- Miten tyylilaji vaikuttaa tapaan katsoa esitystä?
- Luoko tyylilaji jotain tiettyjä ennakko-odotuksia katsomiskokemukselle?
- Toistuvatko teatterista ja elokuvista tutut tyylilajit myös muussa taiteessa?

Opettajalle: Tehtävän tarkoituksena on opetella tunnistamaan eri tyylilajeja ja siten parantamaan omaa näyttämönlukutaitoaan. Keskustelua voi jatkaa myös siihen mitä hyötyä tyylilajien tunnistamisesta on.

Liitteet

Liite 1

Yhdistä ammatti ja tehtävänkuvaus

Ohjaaja	<i>Puhdistaa ja korjaa rooliasut esitysten välillä.</i>
Dramaturgi	<i>Esityksen taiteellinen johtaja sekä taiteellisen työryhmän esimies, joka vastaa kokonaisuudesta.</i>
Kuiskaaja	<i>Sovittaa tekstin näytelmän muotoon.</i>
Näyttelijä	<i>Pitää huolta budjetista ja siitä, että tuotanto etenee suunnitelmien mukaan ensi-iltaan.</i>
Pukuhuoltaja	<i>Syöttää tekstiä näyttelijöille, jos he unohtavat vuorosanansa.</i>
Tuottaja	<i>Pitää huolen mm. siitä, että harjoitukset, esitykset ja väliaika alkavat ja loppuvat ajallaan.</i>
Järjestäjä	<i>Esiintyy näytelmissä eläytyen eri rooleihin.</i>

Oikeat vastaukset:

- Ohjaaja** → *Esityksen taiteellinen johtaja sekä taiteellisen työryhmän esimies, joka vastaa kokonaisuudesta.*
- Dramaturgi** → *Sovittaa tekstin näytelmän muotoon.*
- Kuiskaaja** → *Syöttää tekstiä näyttelijöille, jos he unohtavat vuorosanansa.*
- Näyttelijä** → *Esiintyy näytelmissä eläytyen eri rooleihin.*
- Pukuhuoltaja** → *Puhdistaa ja korjaa rooliasut esitysten välillä.*
- Tuottaja** → *Pitää huolta budjetista ja siitä, että tuotanto etenee suunnitelmien mukaan ensi-iltaan.*
- Järjestäjä** → *Pitää huolen mm. siitä, että harjoitukset, esitykset ja väliaika alkavat ja loppuvat ajallaan.*

Liite 2

Hella Wuolijoki

Niskavuoren Heta

Kahdeksankuvaelmainen draamallinen kertomus

Kantaesitys Tampereen Työväen Teatterissa 1950.

HENKILÖT:

HETA, Niskavuoren tytär	VALLESMANNI
AKUSTI, hänen miehensä, entinen Niskavuoren renki	VALLESMANSKA
JAAKKO	ROVASTI
ALIINA heidän lapsensa	RUUSTINNA
KERTTU	TOHTORI
JUHANI, Niskavuoren isäntä, Hetan veli	KORINTERIN IITA
LOVIISA, Niskavuoren emäntä	NIKKILÄN EMÄNTÄ
KUSTAAVA, Hetan nuorempi sisar	TORPPARI SALMINEN
SANTERI LAMMENTAUSTA, isäntä	TORPPARI JOKINEN
SIIPIRIKKO	TORPPARI NIEMINEN
MAANOJAN ROOPE	JANNE, kyytimies
ANTTILAN MARI, Akustin äiti	MIKKO, kyytimies
	PIIKALIKKA

KUVAELMAT:

I Hetan ja Akustin häät. (Niskavuoren salissa viime vuosisadan lopulla.)

II Heta saapuu Muumäelle. (Muumäen tuvassa heti häitten jälkeen.)

III Muumäki kasvaa. (Muumäen tuvassa 8 vuotta myöhemmin.)

IV Uusi pytinki on valmis. (Muumäen salissa. Häistä on kulunut 16 vuotta.)

V Isäntien pojat menevät sotaan. (Muumäen salissa kansalaissodan aikana.)

VI Kartano ostettiin ja torpat erotettiin. (Muumäen salissa 20-luvun alussa.)

VII Kunnallisneuvos tekee kuolemaa. (Isännän huoneessa Muumäellä vuoden kuluttua edellisestä.)

VIII Akustin lopputili. (Isännän huoneessa pari viikkoa myöhemmin.)

Vaikean muutoksen vuoksi myös ensimmäisen osan jälkeen vähäinen odotus.

VÄLIVERHO

TOINEN KUVAELMA
Heta saapuu Muumäelle.

Pimeä, köyhä tupa. Ikkunan alla pöytä ja pari penkkiä. Vasemmalla muurin luona saavi ja hylly, jossa on talouskaluja. Oikealla vanhan Marin sänky ja muurin vieressä joitakin laatikoita. Vanha Mari istuu sängyn laidalla. Siipirikko, noin 15-vuotias ontuva tyttö, keittää kahvia muurin luona. Penkillä istuu Siipirikon isä, Maanojan Roope.

ROOPE

Minä sanoin jo Mantalle, että kyllä Akusti siksi tarkka poika on, että se vielä isäntänä kuolee. Aamusta varhain ja yöhön myöhäseen se aina on raatanut. Ja olihan se mukava, kun teidätkin oitis tänne haki niin pian kun oman talon sai. Ei jättänyt äiteänsä vieraitten nurkkiin.

VANHA MARI

Akusti meinasi, että olisin nuorelle emännälle avuksi, mutta enhän minä taida jaksaa. (*Yrittää nousta ylös.*)

SIIPIRIKKO

Täti istuu vaan. Kyllä minä lehmät lypsän.

VANHA MARI

Hukassahan minä olisin ilman tuota likkaa.

ROOPE

Kyllä se raukka yrittää senkun raajarikko jaksaa.

VANHA MARI

Missä sinä, Roope, nyt työssä olet?

ROOPE

Päiväläisenä minä vaan oon Huovilassa.

VANHA MARI

Kuules, Siipirikko, hae tuosta lootasta kuppeja ja porstua kaapissa taitaa olla leipää ja kahvemaitoa.

SIIPIRIKKO

Kyllä minä haen. (*Menee porstuaan.*)

ROOPE

Kas kun eivät käskeneet teittiä häihin.

VANHA MARI

Mitäs minä kivulloinen ihminen siellä olisin tehnyt.

SIIPIRIKKO

(*Palaa.*) Tulevat, tulevat tuolla Kantolan takana. Akusti ajaa niin kovaa ja nuori emäntä istuu vieressä ja kahdella hevosella kapioida perässä tuodaan.

VANHA MARI

(*Hätääntyneenä*) Voi, pitäisihän minunkin tässä jotain hosua. Kuule, Siipirikko, katso kiehuuko se kahvi ja pullakin pitää panna pöytään. Voi, hyvät ihmiset, eihän täällä ole mikään kuin pitäisi. Mitä Akusti nyt sanoo! Mitäs minun nyt pitäisi oikein tehdä, enhän minä vanha ihminen osaa tässä mitään. Ja Akusti sanoi että minunkin pitäisi miniääni palvella...

ROOPE

Älkää häitäilkö, kai nuori emäntä itse tietää mitä tahtoo. Eihän se mitään kelpuuttaisi, vaikka Herran enkeli itse hosuisi.

SIIPIRIKKO

(*On koettanut järjestää kuppeja pöytään.*) Tämä maito taitaa olla hapanta?

VANHA MARI

Voi, voi, ja lehmätkin on vielä lypsämättä. (*Ulkoa kuuluu puhetta.*) Tuossa ne jo ovatkin, lähdenpähan sentään vastaan. (*Lähtee vaivalloisesti. Siipirikko yrittää tukea häntä.*) Anna olla, kyllä minä tästä itsekin. Akustikin peljästy, jos minä sinun avullasi vastaan kompuroin. (*Lähtee ulos.*)

SIIPIRIKKO

Muakin pelottaa, isä, lähdetään kotia.

ROOPE

Älä nyt siinä! (*Katselee ikkunasta pihalle.*) Kyllä on tavaraa ja kimpsuja ja kampsuja, ei sitä isosta talosta vähillä tulla... Kyllä sen Akustin kelpasi vaikka väkisin ottaa.

SIIPIRIKKO

Isä, et saa sellaista puhua. Akusti on niin hyvä ja jalo ihminen.

(*Akusti ja Heta tulevat sisään. Heta kompastuu kynnykseen. Heidän perässään tulevat vanha Mari ja kyytipojat kantaen matkatavaroita, jotka laskevat lattialle ja poistuvat hakemaan lisää.*)

Liite 3

Laura Ruohonen

Yksinen

Kantaesitys Teatteri Jurkassa 21.9.2006.

HENKILÖT:

HILPI K. KORPI-WIKMAN, silmälääkäri

JUULIA RAMONA NIVA, arkkitehti

TOR SJÖLUND, hyvin nuori merimies

JUULIA

Mikä tämän saaren nimi siis oli?

HILPI

Tämän saaren nimi on Östra Österskär mutta paikalliset sanoo östäöstätsä ja minun kartallani tämän nimi on Yksinen.

JUULIA

Östäöstätsä? Missä me nyt tarkalleen ollaan?

HILPI

Jossain tuosta kartan reunasta arvioisin kymmenen senttiä tuonne päin.

JUULIA

Ei olla kartalla?

HILPI

Ei tällä kartalla.

JUULIA

Mikset lähettänyt mulle karttaa, jolla ollaan? Olis ollu aika paljon hyödyllisempää saada kartta jolla ollaan. Olis ollu aika paljon helpompi työskennellä.

HILPI

Ei sitä nyt kaikkea ehdi ja oletkos itse muka elämässäs aina kaiken niin mallikkaasti ja aikataulussa hoitanu! Nyt lopetetaan jauhaminen, tulee kylmä. Lyö ne paalut pystyyn, niin päästään lähtemään.

JUULIA

Mä katson nyt ensin tätä maastoa.

HILPI

Ihan vapaasti. Siitä vaan kättelet, kunhan et jää kuppaamaan.

JUULIA

Mikä tää kivikasa on?

HILPI

Pois vaan. Räjätetään. Se on halpaa ja nopeeta.

JUULIA

Tää on joku raunio?

HILPI

Lyö ne kepit siihen, tässä se paikka on.

JUULIA

Ei kyllä tää on joku raunio. Näitä kiviä on käsitelty. Tää on ollu joku... tää muoto... joku... tää on joku vanha...

HILPI

Juu juu juu, nunnat on aikoinaan rakentaneet tänne jotain hökkeleitä, johan mä sanoin, kun täällä oli se lepratautisten karkotuspaikka.

JUULIA

Ei me voida raunioiden päälle rakentaa! Haetaan toinen paikka.

HILPI

Tämä on hyvä! A. Wikman itse valitsi tämän vuonna kuusikymmentäkolme! Itse sanoit, että tämä on hyvä.

JUULIA

En sanonu!

HILPI

Sanoit.

JUULIA

En ole voinu sanoa. Tämä on täysin epäonnistunu paikka, kuoppa. Pitää mennä ylemmäs, mätäneee muuten talosta alin hirsikerta samantien. Hirrestähän tämä tulee, vai ootko senkin suhteen muuttanu mieltäs?

HILPI

Ei me voida mennä ylemmäs, johan mä sanoin, silloin talo näkyy liian aikaisin merelle. Mä olen varta vasten pitänyt huolen, ettei kukaan tiedä, että me ollaan täällä nyt.

JUULIA

Näytä sitä rakennusoikeutta.

HILPI

Tähän me se Wikmanin kanssa aikanaan katottiin! Ei vaan koskaan ehditty rakentaa ja sitten se kuoli ja jätti mut yksin. (*intoshimoisesti*) Paskapää! Ennen sanottiin, että katajan polttaminen karkottaa talosta vainajien henget. Mutta meilläpä se on toisin päin! Minä kun nämä ryteiköt poltan niin oikein houkuttelen Wikmanin kummittelemaan itselleni! Siitä vaan nurkkakivet äkkiä paikoilleen, täällä on kiveä loputtomiin. (*Siirtää rauniosta kiven.*)

Juulia siirtää kiven samantien takaisin

HILPI

Mitä sä teet?

JUULIA

Siirrän tän kiven takaisin!

HILPI

Mitä? (*Aikoo siirtää kiven*)

JUULIA

Älä koske siihen!

HILPI

Mitäs tää nyt taas on?

JUULIA

Muinaismuistolaki.

HILPI

Mitä?

JUULIA

Muinaismuistolaki. Tämä kivi on osa muinaismuistoa! Itse asiassa tänne ei pitäis rakentaa ollenkaan!

Liite 4

Laura Ruohonen *Yksinen*

Kantaesitys Teatteri Jurkassa 21.9.2006.

HENKILÖT:

HILPI K. KORPI-WIKMAN, silmälääkäri
JUULIA RAMONA NIVA, arkkitehti
TOR SJÖLUND, hyvin nuori merimies

HILPI

Ei ole totta? Ja tällaista opetetaan meidän verorahoilla? Minkä takia tätä ei kukaan sano ääneen! Että kaikki rakennukset on rakennettu satakahdeksankymmentä-senttisille miehille! Vaan entäs me kaikki muut! Kysyn vaan! Entäs me muut! Kukaan ei tiedä minkälaista on elämä kun koskaan ei yletä jalat maahan, kun istuu tavallisessa tuolissa, mitä se tekee itsetunnolle, että saa elää aina kuin lapsi liian isojen tavaroiden keskellä, ottaa pallin alle kun nostaa lautasen omasta kaapista, varpaillaan saa kurotella ja syödä leuka pöydänreunassa, aina tuntea olevansa väärää kokoa, liian pieni ja surkea täyttämään edes tavallista tuolia.

Sen takia mä kerään antiikkia: en siksi että tykkäisin, vaan siksi, että silloin tällöin sattuu kohdalle riittävän pieni palli ja tarpeeksi matala pöytä. Nykyään on joka suunnittelijalla mielessä pitkä mannekiini, joka heiluttelee sohvassa kilometrin pituisia koipiaan ja kaikki me muut hukutaan sinne sohvatyynyjen sekaan.

Tässä talossa pitää joka rappusen ja tuolin ja ovenkahvan olla mun kokoani. Mutta sillä lailla, että näyttää komealta. Siksi mä sut valitsin. Että olet tommonen pikkuinen. Lehdessä kyllä näytit nuoremmalta. Nykyään sanotaan nelikymppisiä nuoriksi ja vanhoja ei saa sanoa vanhoiksi, ne on kypsiä tai varttuneita, mutta minä en kaunistele, minä sanon suoraan, että olen vanha ämmä, josta kukaan ei tykkää!

William Shakespeare

Myrsky

Suomentanut Matti Rossi.

Kirjoitus ajankohta ajoitettu noin vuosiin 1610-1611.

HENKILÖT:

ALONSO, Napolin kuningas	STEFANO, juoppo kellarimestari
SEBASTIAN, Alonson veli	LAIVAN KAPTEENI
PROSPERO, Milanon oikea herttua	PUOSU
ANTONIO, Prosperon veli, vallan anastanut Milanon herttua	MERIMIEHIÄ
FERDINAND, Napolin kuninkaan poika	MIRANDA, Prosperon tytär
GONZALO, vanha rehellinen neuvosmies	ARIEL, ilmanhenki
ADRIAN, lordi	IRIS
CALIBAN, villi ja rujo orja	CERES
TRINCULO, narri	JUNO
	NYMFEJÄ
	ELONKORJAAJIA

Tapahtuu syrjäisellä saarella.

PROSPERO

Te purojen ja kukkuloiden, tyynten
järvien ja metsiköiden keijut,
te, jotka jälkeäkään hiekkaan jättämättä
ajelette takaa merto, kun se vetäytyy,
ja pakenette, kun se nousee jälleen;
te pienet peikot, jotka kuutamolla
rakennatte happamia ruohoympyröitä,
joihin emolampaat eivät koske;
ja te, joiden huvina on sienten
taikominen keskiyöllä esiin maasta
ja riemuita kun iltakellot soivat,
teidän avullanne - vaikka vähävoimaisia
välineitä olettekin - olen himmentänyt
keskipäivän auringon, nostattanut tuulet
kamppailemaan keskenään
ja kiihottanut vihreänä lainehtivan meren

ja taivaan siniholvin rajuun sotaan;
jurähtelevälle ukkoselle annoin tulen
ja löin halki Juppiterin vankan tammen
hänen omalla salamallaan;
kallioiset niemet panin keinumaan
ja tartuin jurakoista mäntyjä ja seetrejä
ja paiskasin ne maahan. Minun käskystäni
haudat ovat herättäneet nukkujansa,
auenneet ja oksentaneet heidät ulos.
Mutta tästä karkeasta taikuudesta
minä luovun, ja kun osaan luoda
taivaallista musiikkia - sitä syntyy
minulta jo nyt - niin toteutan tahtoni
ja palautan järkiinsä nuo, joiden aivot
sävelteni taikavoima kirkastaa,
sen jälkeen isken poikki sauvani
ja meren syvyyteen sen upotan,
ja paljon luotilangan mittaa syvemmälle
hautaan kirjat.

Anton Tšehov

Lokki

Suomentanut Martti Anhava.

Kantaesitys Pietarissa 17.10.1896.

HENKILÖT:

IRINA NIKOLAJEVNA ARKADINA, avioliitossa Trepljova, näyttelijä
 KONSTANTIN GAVRILOVITŠ TREPLJOV, hänen poikansa, nuori mies
 PJOTOR NIKOLAJEVITŠ SORIN, Arkadinan veli
 NINA MIHAILOVNA ZARETŠNAJA, nuori tyttö, rikkaan tilanomistajan tytär
 ILJA AFANASJEVITŠ ŠAMRAJEV, eläkkeellä oleva luutnantti, Sorinin tilanhoitaja
 POLINA ANDREJEVNA, hänen vaimonsa
 MAŠA, heidän tyttärensä
 BORIS ALEKSEJEVITŠ TRIGORIN, kirjailija
 JEVGENI SERGEJEVITŠ DORN, lääkäri
 SEMJON SEMJONOVITŠ MEDVEDENKO, opettaja
 JAKOV, työmies
 KOKKI
 SISÄKKÖ

Tapahtuu Sorinin kartanossa. - Kolmannen ja neljännen näytöksen välillä kuluu kaksi vuotta.

NINA

Miksi te sanotte että olette suudellut maata jota pitkin olen kävellyt? Minut pitää tappaa. (*Ottaa tukea pöydästä.*) Olen niin uuvuksissa! Saisikin levähtää... levähtää! (*Kohottaa päänsä.*) Minä olen lokki... Väärin. Olen näyttelijä. No niin! (*Kuulee Arkadinan ja Trigorinin naurun, häristää korviaan, juoksee sitten vasemman puoleiselle ovelle ja katsoo avaimenreiästä.*) Hänkin on täällä... (*Palaa Trepljovin luo.*) No niin... Ei se mitään... Niin... Hän ei uskonut teatteriin, nauroi vain minun unelmilleni, ja vähitellen minäkin lakkasin uskomasta ja masennuin. Ja sitten rakkaushuolet, mustasukkaisuus, alituinen pelko vauvan vuoksi... Minusta tuli pikkusieluinen, mitätön, näyttelin ajatuksettomasti... En tiennyt mitä olisin tehnyt käsilläni, en osannut seisoa näyttämöllä, en hallinnut ääntäni. Te tiedätte millaista se on, kun tuntee näyttävänsä kurjasti. Olen lokki. Ei, väärin... Muistatteko, te ampua pamautitte lokin? Sattui tulemaan mies, huomasi ja nitisti joutessaan... Pikku kertomuksen aihe... Ei se niin ole... (*Hieroo otsaansa.*) Mitä minä?... Minä puhun teatterista. Nyt en enää niinkään... Olen jo oikea näyttelijä, nautin ja riemuitsen

esiintyessäni, juovun näyttämöllä ja tunnen olevani ihana. Ja nyt täällä oleillessani olen vain kulkenut ympäri, kulkenut ja miettinyt, miettinyt ja tuntenut kuinka henkiset voimani kasvavat päivä päivältä... Nyt minä tiedän, Kostja, ymmärrän että meidän työssämme, oli se sitten näyttämöllä esiintymistä tai kirjoittamista, tärkeintä ei ole maine, ei loisto, ei se mistä minä olen uneksinut, vaan sietokyky. Kykene kantamaan ristisi ja usko. Minä uskon eikä minun enää tee niin kipeätä, ja kun ajattelen kutsumustani, en pelkää elämää.

Liite 5

Näyttelijän haastattelu: MARKUS JÄRVENPÄÄ

Mikä on koulutuksesi?

Valmistuin Teatteritaiteen maisteriksi vuonna 2008. Opiskelin näyttelijäntyön koulutusohjelmassa Teatterikorkeakoulussa vuosina 2004-2008. Valmistumisen jälkeen olen opiskellut näyttämötaistelua ja syventänyt ammattitaitoani eri kursseilla mm. Chekov- tekniikassa. Viimeisimpänä lisäyksenä olen opiskellut myös teatteripedagogiikkaa.

Miten päädyit näyttelijäksi?

Olen aina tykännyt esiintyä. Päädyin 14-vuotiaana isoveljeni perässä nuorisoteatteriin kotikaupungissani Lappeenrannassa. Nuorisoteatterista muodostui minulle hyvin tärkeä harrastus ja yhteisö. Päädyin ilmaisutaidon lukioon Tampereelle, mutta pidin yhä yhteyttä nuorisoteatterin ystäviini Lappeenrannassa. Mietin ensin psykologian tai sosiaalipsykologian opintoja yliopistossa ja hain opintoihin pääsemättä kuitenkin opiskelijaksi. Välivuosinani työskentelin Matkahuollossa ja opiskelin sosiaalipsykologiaa avoimessa yliopistossa. Kahden välivuoden jälkeen uskaltauduin lopulta hakemaan Teatterikorkeakouluun ystäväni kannustusten saattamana ja pääsinkin sisään heti ensimmäisellä yrittämällä.

Missä olet työskennellyt?

Olen työskennellyt sekä pääkaupunkiseudun suurissa teattereissa että pienemmissä teattereissa kuten Ryhmäteatteri ja Teatteri Jurkka. Tämän lisäksi olen työskennellyt eri teattereissa ympäri maata, joista tärkeimpänä voisi mainita Turun Kaupunginteatterin, jonne olen tehnyt yksittäisistä teattereista eniten rooleja. Lisäksi olen esiintynyt eri kokoisilla festivaaleilla kuten Lainsuojattomat ja Tampereen Teatterikesä ja keikkailut ympäri Suomen etelästä pohjoiseen ja idästä länteen. Olen tehnyt työtä sekä kiinnitettynä näyttelijänä että freelancerina.

Millainen on tavallinen työviikkosi kiinnitettynä näyttelijänä entä freelancerina?

Kiinnitettynä näyttelijänä maanantaista perjantaihin päivät kuluvat melko samalla kaavalla. Aamupäivällä on harjoitukset kymmenestä kahteen, jonka välissä syön hätäisen lounaan puolen päivän tauolla. Aamuharjoituksen jälkeen nukun päiväunet, haen lapsen päiväkodista, urheilen ja tapaan perheenjäseneni ennen illan harjoitusta tai näytöstä. Kuudeksi palaan teatterille harjoitukseen tai valmistautumaan illan näytökseen. Toki harjoitusten määrä ja kesto voivat vaihdella hieman teoksesta ja roolista riippuen. Harjoituksissa vietetystä ajasta määrää ohjaaja. Lauantaisin päivän täyttää kaksi esitystä. Sunnuntaina nuollaan haavat ja nukutaan seuraavaa viikkoa varten.

Freelancerin päivä alkaa sähköpostin lukemisella ja kalenterin tarkistamisella. Freelancerina kalenterin sujuva ja tarkka käyttö on oleellinen taito. Aamulla voi olla harjoitus Helsingissä ja illaksi pitää ehtiä näyttökseen Turkuun. Seuraavana aamuna Turusta on kiirehdittävä Tampereelle kuvauksiin. Samalla kalenteriin tulisi mahduttaa tavallinen arki perheen kanssa sekä urheilu ja lepo. Perhe tietenkin arvostaa myös sitä, että tietävät missä milloinkin mennään ja millä aikataululla. Viikot voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia ja työnantajia on useita. Tietenkin teatterin harjoitusaikataulut rytmittävät päiviä. Teatterityön lisäksi työkalenterista voi kuitenkin löytyä mm. kuvauksia, dubbauksia, äänikirjojen lukemista ja opetuskeikkoja.

Mikä työssäsi on mukavinta?

Ihmiset. Teatterissa työskentelee monenlaisia persoonallisia ja mukavia ihmisiä, joiden seurassa mielellään viettää elämänsä. Tunnistan kyllä itsessäni tarpeen esiintyä, mutta ehdottomasti tärkeintä työssäni ovat työtoverit.

Entä mikä työssäsi on helpointa?

Nykyään teatterityö on minulle pääsääntöisesti helppoa. Olen vuosien varrella oppinut, että näyttelijäntyöstä on kauhean helppo tehdä itselleen vaikeaa. Kokemuksen myötä oppii luottamuksen siihen, että minä riitän, jolloin työ voi välillä olla varsin helppoa ja mukavaa. Usein kyllä tuntuu siltä, että näyttelijän ammatti on samaan aikaan maailman helpoin ja maailman vaikein työ.

Mikä työssäsi on raskainta?

Sairaana työskenteleminen ja pikavaihdot ovat raskaita. Etenkin ennen Covid-19-pandemiaa on ollut todella suuri kynnys perua näytös pienen flunssan vuoksi ja aiheuttaa teatterille tuhansien eurojen tappiot. Pikavaihdossa, kun asu ja maski vaihdetaan jopa sekunneissa laskettavassa välissä kiire tekee tilanteesta todella stressaavan. Onneksi apuna on aina huippuammattilaiset.

Entä mikä työssäsi on vaikeinta?

Vaikeaa on erottaa oma työ esityksen vastaanotosta. Esimerkiksi, jos esitys saakin murskakritiikin, asiaa on vaikea olla ottamatta henkilökohtaisesti, kun on antanut työlle kaikkensa.

Mikä on ollut suosikkiroolisi ja miksi?

On hankala valita vain yhtä. Näyttelijänä aina kuuluu rakastua tavalla tai toisella omaan roolihenkilöönsä, oli se sitten hankala, tyhmä tai ilkeä. Mielessä usein onkin juuri ne roolit, jotka sillä hetkellä ovat työn alla. Usein kuitenkin palaan mietteissäni Raskolnikoviin *Rikoksesta ja rangaistuksesta*. Raskolnikovin ajattelu on omalaatuista ja tunnistettavaa, ja toisaalta teos itsessään oli minulle rakas. Samoin *Anna Kareninan* Vronski herättää yhä vuosien jälkeen tunteita. Suurena fantasian fanina oli myös mahtavaa päästä näyttelemään Aragornin rooli.

Minkä roolin haluaisit näytellä? (tai joku muu ammatillinen haave)

Shakespearen suuret roolit kuten kuningas Lear tai Macbeth kiinnostavat. Haluan myös ohjata, mitä pääsenkin pian tekemään.

Minkä ohjeen antaisit näyttelijän urasta haaveilevalle nuorelle?

Uskalla haaveilla ja uskalla yrittää. Tämä on maailman paras ammatti, mutta tälle on annettava koko elämänsä.

Liite 6

William Shakespeare***Hamlet***

Suomentanut Eeva-Liisa Manner.

Kirjoitusajankohta ajoitettu noin vuosiin 1599-1601.

HENKILÖT:

CLAUDIUS, Tanskan kuningas.
 GERTRUD, hänen puolionsa.
 HAMLET, Tanskan prinssi.
 HORATIO, Hamletin ystävä.
 POLONIUS, valtion varain ja tapain ministeri.
 LAERTES, hänen poikansa.
 OFELIA, hänen tyttärensä.
 RINALDO, hänen palvelijansa.
 MARCELLUS, upseeri.
 BERNARDO, upseeri.
 FRANCISCO, sotamies.

CORNELIUS
 VOLTIMAND
 GÜLDENSTERN hovimiehiä.
 ROSENCRANTZ
 OSRIK
 FORTINBRAS, Norjan prinssi.
 PAPPI.
 KAKSI HAUDANKAIVAJAA.
 NÄYTTELIJÄSEURUE.
 MERIMIEHIÄ.
 SANANTUOJIA.
 SOTILAITA.
 HAMLETIN ISÄN HAAMU.

Tapahtuu Tanskassa.

HAMLET

Esitä puhe niin kuin minä tein äsken, selkeästi ja kevein korostuksin, sillä jos messuat niin kuin monet näyttelijät tekevät, voisi yhtä hyvin huutokauppias pamista säkeeni julki. Äläkä myöskään huido käsilläsi ilmaa, näin, vaan käytä eleitä varoen, sillä juuri silloin kun esitetään rajua tunteenpurkausta, intohimon myrskyä tai peräti hurrikaania, täytyy näyttelijän hallita esitystään niin että puhe käy sulavasti. Minua loukkaa kun kuulen miten joku peruukkipäinen pöllö repii intohimon riekaleiksi ja huutaa korvat lukkoon permantorahvaalta, joka ei juuri muuta tajuakaan kuin tolkutonta elehtimistä tai meteliä. Mokoma riehujansa ansaitsisi piiskaa. Välttäkää te sitä.

1. NÄYTTELIJÄ

Varmasti, herra.

HAMLET

Älä silti ole myöskään liian laimea, vaan seuraa oman harkintasi opastusta: sovita toiminta tekstiin ja teksti toimintaan, ja erityisesti varo että et ylitä luontaista kohtuullisuutta. Sillä kaikki liioittelu on vierasta näyttelemisen olemukselle: näyttelijän tehtävänä on aina ollut ja on vastakin pitää peiliä luonnon kasvojen edessä, näyttää hyveelle sen piirteet, pilkata pahaa ja osoittaa aikakaudelle ominainen henki ja tavat. Jos esitys siis on joko yletön tai lattea, se voi tosin tietämätöntä naurattaa, mutta arvostelukykyyistä se vain loukkaa. Ja ymmärtäväinen arvostelu, sen myönnätte varmaan, painaa enemmän kuin salintäysi muiden mielipiteitä. On näyttelijöitä joita olen kuullut älyttömästi kehuttavan, mutta joiden puhe ja käytös ei ollut kristityn eikä pakanan eikä ihmisen ylimalkaan: he rehentelivät ja mölyivät niin, että luulin turvemoukan ihmisiä rustanneen, niin tökerösti he apinoivat ihmistä.

1. NÄYTTELIJÄ

Toivon, että me olemme siitä viasta aika lailla parantuneet.

HAMLET

Parantukaa siitä kokonaan! Äläkä anna niiden, jotka näyttelevät narria, puhua enempiä kuin heitä varten on kirjoitettu, sillä muutamat heistä nauravat itse saadakseen hölmöt nauramaan kanssaan, vaikka juuri samanaikaisesti jokin tärkeä kohta näytelmässä vaatisi kaiken tarmon ja taidon. Se on viheliäistä ja osoittaa sääliä kunnianhimoa narrissa, joka niin tekee. Menkää nyt ja laittautukaa valmiiksi.

Liite 7**Yhdistä tyyllilajit oikeaan selitykseen****Komedia***Yksinpuhelu tai näytelmä yhdelle näyttelijälle.***Tragedia***Näytelmä, jossa on laulu- ja tanssinumeroita.***Monologi***Murhenäytelmä, jossa on surullinen loppu.***Kamarinäytelmä***Läpisävelletty teos, jossa on virtuoottisia lauluosuuksia.***Musikaali***Huvinäytelmä, jossa on onnellinen loppu.***Ooppera***Pienelle näyttämölle tarkoitettu näytelmä.*

Oikeat vastaukset:

- Komedia** → *Huvinäytelmä, jossa on onnellinen loppu.*
- Tragedia** → *Murhenäytelmä, jossa on surullinen loppu.*
- Monologi** → *Yksinpuhelu tai näytelmä yhdelle näyttelijälle.*
- Kamarinäytelmä** → *Pienelle näyttämölle tarkoitettu näytelmä.*
- Musikaali** → *Näytelmä, jossa on laulu- ja tanssinumeroita.*
- Ooppera** → *Läpisävelletty teos, jossa on virtuoottisia lauluosuuksia.*